

Årlig Redegørelse

2002

Forsvarsministeren

Årlig Redegørelse 2002

Forsvarsministeren

ISBN 87-90616-05-7
ISSN 1399-4352

Udgiver:
Forsvarsministeriet,
Holmens Kanal 42,
1060 København K
Tlf.: 33 92 33 20

Oplag:
3000 eksemplarer, juni 2003
Layout og grafisk produktion: Stougaard Jensen/Scantryk

Findes på Forsvarsministeriets homepage på adressen www.fmn.dk

Forsiden: F-16 på mission over Afghanistan
Foto: Flyvevåbnets Fototjeneste

Indholdsfortegnelse

Ministerens forord	7
Status i implementeringen af forsvarsforliget	11
Indledning	11
Strukturtilpasninger	12
Byggeprojekter	13
Personelmæssige tilpasninger	13
Materielanskaffelser	14
Det internationale engagement	17
Indledning	17
Øvelse Strong Resolve	17
KOSOVO	19
Indsatsen for at opbygge demokrati	19
KFOR	19
BOSNIEN	20
Situationen i Bosnien	20
SFOR	21
MAKEDONIEN	22
Dansk bidrag til operation "Amber Fox" og "Allied Harmony" i Makedonien	23
Dansk flybidrag til luftoperationerne	24
Dansk bidrag til de maritime operationer	25
FORBUNDSREPUBLIKKEN JUGOSLAVIEN (FRJ)	25
Opløsningen af FRY	25
DEN INTERNATIONALE INDSATS MOD TERRORISME	25
Dansk bidrag til NATO's stående flådestyrker i den østlige del af Middelhavet	25
Operation "Enduring Freedom"	26
AFGHANISTAN	27
Baggrund	28
Udviklingen	29
Sikkerhedssituationen	29
Etablering af statsapparatet	30
De omgivende landes rolle	32

Den internationale sikkerhedsstyrke i Kabul – ISAF	32
ØVRIGE MISSIONER MED DANSK DELTAGELSE	34
UNMISSET	34
UNIKOM	34
UNMOP	34
UNMOGIP	34
UNMIK	34
MONUC	35
UNOMIG	35
UNAMSIL	36
UNTSO	36
UNMEE	36
UNMIBH	36
EU-monitorer	36
Forsvarets Efterretningstjeneste efter 11. september 2001	37
Opgaver	37
Indsatsen mod international terrorisme efter 11. september 2001	37
Tiltag på længere sigt	38
Effekten af den øgede indsats mod terror	38
NATO's topmøde i Prag	41
Nye medlemmer	41
Nye kapaciteter og strukturer	43
NATO reaktionsstyrke	43
Nye militære kapaciteter	43
Ny kommandostruktur	45
Kampen mod international terrorisme	46
Nye relationer	47
Lønreformen	49
Lønnen – et vigtigt instrument	49
Lønopdelingen	51
Strukturelle bygge- og anlægsprojekter	53
Flyvevåbnets Hoveddepot	54
Dronningens Artilleriregiment	54
Ammunitionsrydningscenter Sjælland	55
Miljøindsats i forbindelse med internationale operationer ..	57

Tillæg 1 – Forsvarets økonomi	61
Forsvarsbudget	61
Forsvarsbudgettets hovedposter	62
Forsvarsbudgettets udgiftsfordeling på hovedområder	63
Udgifter til forsvarets internationale opgaver	64
NATO-landenes forsvarsudgifter	65
Tillæg 2 – Beslutningsforslag i 2002	68
Tillæg 3 – Forespørgsler i 2002	69
Tillæg 4 – Samrådsspørgsmål i 2002	70
Ordliste	73

Ministerens forord

Året 2002 blev endnu en spændende udfordring. På den civile del af Forsvarsministeriets område gennemførte Farvandsvæsenet en tiltrængt reduktion af lodserier fra syv til tre, så skibe på vej igennem danske farvande oplever en mere effektiv og sammenhængende service.

For forsvarrets vedkommende bød året på opgaver under helt nye himmelstrøg i Afghanistan og Kirgisistan. De danske soldaters indsats på jorden og i luften over Afghanistan illustrerer rækkevidden af de politiske beslutninger, og Danmark kan tage sin andel af æren for, at det afghanske folk igen kan se fremad mod lysere tider uden et middelalderligt Taliban-styre.

Både overordnede og konkrete hensyn er helt afgørende i disse sammenhænge. For uden hver enkelt udsendt dansk soldats egen vilje til at gøre en forskel, vil hverken forsvarrets ledelse eller vi folkevalgte kunne træffe de rigtige og nødvendige valg, når det

Afskedsparade med første hold til ISAF, 19. februar 2002.

Foto: Per A. Rasmussen, Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste.

gælder. Samtidig er det så regeringens forpligtelse at sikre forsvarrets ansatte de bedst mulige operationsvilkår, herunder det bedst mulige materiel. Den forpligtelse ligger både resten af regeringen og mig meget på sinde.

Ansvarlighed er ikke mindst blevet et helt centralt begreb i tiden efter 11. september 2001, hvor World Trade Center og Pentagon blev ramt af passagerfly. Terrorangrebet på tvillingetårnene sigtede direkte mod at dræbe flest mulige civile. Tendensen til at gå efter civile er siden blevet understreget – blandt andet på Bali, hvor tre danske piger og en række andre mistede livet. Denne aggression mod åbne samfund som vores eget er en udfordring, vi også står over for i fremtiden.

Derfor traf vi i Danmark den rigtige beslutning, da vi påtog os vores del af ansvaret for at bekæmpe den internationale terrorisme ved at sende soldater med i forreste linje i Afghanistan. Beslutningen om at udsende specialstyrker fra Jægerkorpset og Frømandskorpset til Afghanistan lige efter nytår 2002 var historisk, men alligevel i tråd med Danmarks tiltagende vilje til at påtage sig også tunge opgaver til beskyttelse af freden og demokratiet rundt om i verden.

Specialstyrkerne fra søværnet og hæren blev indsat under hidtil uset vanskelige vilkår for danske soldater, men som deres kolleger før dem gennemførte de opgaverne professionelt. Sammen med flyvevåbnets folk i Kirgisistan, der har løst utallige opgaver med først transportfly og siden kampfly, og hærens folk i Kabul, som har været med til at sikre den nye, demokratiske regering i Kabul, har de leveret en indsats som endnu en gang har aftvunget stor respekt blandt vore allierede.

På tragisk vis mistede tre dygtige danske soldater livet og tre blev såret i Kabul under destruktion af et jord til luft-missil. De tre af soldaterne og deres familie betalte den ultimative pris for at skabe frihed og sikkerhed for andre. Jeg deltog i en af begravelserne. Det var svært at fastholde et overordnet perspektiv på tingene, da jeg trykkede de efterladte i hånden, og mine tanker går fortsat til alle, der blev berørt af tragedien.

Når man oven i det lægger udsendelse af to korvetter og en ubåd til terrorovervågning i Middelhavet samt fortsættelse af vores mangeårige engagement på Balkan, får man et overordnet indtryk af den kolossale opgave, som forsvarrets ansatte løser.

I den sammenhæng glemmes ofte, at forudsætningen for et stort internationalt engagement skabes i det hjemlige forsvar. Så byrderne er ikke kun blevet båret af de udsendte, men også af dem herhjemme, som har skullet løbe ekstra stærkt og har haft færre penge at løse opgaverne for.

Jeg er stolt af, at forsvarrets ansatte og ledelse klarer disse opgaver, selv om 2002 desværre også bød på hidtil uopdagede økonomiske problemer. Men viljen er til stede hos de ansatte og deres faglige organisationer, så jeg er sikker på, at fornuftige og nødvendige løsninger vil blive fundet også i den sammenhæng.

Udfordringen fra den internationale terrorisme er stor. Blandt andet gennem en styrkelse af Forsvarets Efterretningstjeneste er vi i gang med at håndtere problemerne, og vores bestræbelser på at skabe sikkerhed må hele tiden ske koordineret med vores partnere i EU og i NATO. Begge organisationer står over for store udvidelser, som vil gøre Europa til et sikrere sted at være. Men udvidelserne kræver også tilpasninger af de eksisterende strukturer, og der er ingen tvivl om, at indretningen af især fremtidens NATO vil få stor betydning også for dansk forsvar.

Derfor bliver 2003 et spændende år, hvor jeg sammen med en række ansvarlige partier i Folketinget vil påbegynde arbejdet med at skabe et nyt forsvarsforlig for perioden efter 2004. Befolkningens berettigede forventning om et til stadighed relevant og effektivt forsvar stiller store krav til os politikere i en tid, hvor de sikkerhedspolitiske opgaver ændrer sig i hastigt tempo, og de offentlige budgetter ikke er til øgede bevillinger.

To centrale institutioner i dansk forsvar for mig – hjemmeværnet og værnepligten – vil også komme under lup. Vi skylder de danske skatteborgere, at der ikke er hellige køer, når fremtidens forsvar skal skabes. Alle ender og kanter skal vendes og drejes og eventuelt tilpasses. Grundlaget for disse vurderinger er dygtige folk ude i forsvaret og i ministeriet i gang med at skabe.

Derfor tør jeg allerede nu godt love den danske befolkning, at forsvaret også i fremtiden vil løse de opgaver for fred og sikkerhed, som de danske soldater bliver betroet.

Svend Aage Jensby

Kapitel 1

Status i implementeringen af forsvarsforliget

Indledning

Det fremgår af aftale af 25. maj 1999 om forsvarets ordning 2000-2004, at det danske forsvar omstilles, således at vægten i forsvaret forskydes fra evne til mobilisering og forsvar af dansk territorium til øget kapacitet til international krisestyring herunder større mobilitet og vægt på reaktionsstyrker. Omstillingen indebærer en mindre krigsstyrke, hvorved der er behov for færre værnepligtige. Dette medfører behov for en mindre støttestruktur, hvorfor der i disse år gennemføres betydelige rationaliseringer af forsvarets struktur. Herved frigøres bl.a. ressourcer til øgede materielinvesteringer, og der opnås en bedre sammenhæng mellem mål og midler. Resultatet er et fremtidsorienteret forsvar, der fortsat bidrager til at styrke Danmarks sikkerhed. En tilfredsstillende implementering af forsvarsforliget er derfor central for forsvarets udvikling.

Aftalen er overordentligt omfattende og indebærer bl.a. en række strukturtilpasnings-

11

Varde Kaserne. Hærens Artilleriskoles nye stabsbygning er opført i sammenhæng med den gamle stabsbygning. Foto: Forsvarets Bygningstjeneste.

Januar

1. januar:

Forsvarets personel udsendt i konfliktforebyggende, fredsbevarende, fredsskabende, humanitære og andre lignende operationer i udlandet omfattes af en fritids- og ulykkesforsikring i Tryg-Baltica.

10. januar:

Danmark udsender i h.t. folketingsbeslutning B 37 af 14. december 2001 specialstyrker til at deltage i den amerikansk ledede internationale indsats til bekæmpelse af terrornetværk i Afghanistan (operation Enduring Freedom).

projekter og materielanskaffelser. I relation til strukturtilpasningerne foretages der bygge- og anlægsinvesteringer for ca. 1,3 mia. kr. Den samlede driftsbesparelse ved fuld implementering af alle strukturtilpasningsprojekter forventes at blive ca. 1,6 mia. kr. pr. år (prisniveau 1999). Aftalen indeholder større materielanskaffelser for mere end 12 mia. kr. fordelt over hele forligsperioden.

Forligsimpliciteringen forløber fortsat tilfredsstillende. Der har dog i de første forligsår været et merforbrug på grund af høje brændstofpriser og valutakurser, herunder især kursen på den amerikanske dollar. Dette merforbrug har været drøftet med forligspartierne, og det er besluttet at finansiere merforbruget ved effektiviseringer på Forsvarsministeriets samlede område, ved provenu fra salg af forsvarrets ejendomme og ved et forventet mindreforbrug på strukturrelaterede bygge- og anlægsprojekter. Der er endvidere konstateret et merforbrug på løn i 2002, som har krævet interne omprioriteringer fra øvrig drift til løn. Der blev på denne baggrund iværksat en nærmere undersøgelse af Forsvarskommandoens behov for lønsum i 2003 og 2004. Undersøgelsen viste, at Forsvarskommandoen har et øget behov for lønsum i forhold til de afsatte midler på finansloven på knap 500 mio. kr. årligt i den resterende forligsperiode. Forsvarskommandoen er på denne baggrund anmodet om at iværksætte en række interne tilpasninger for at imødegå de øgede udgifter, herunder en restriktiv ansættelsespolitik og en reduktion på ca. 400 årsværk i 2003 og 2004. Forsvarskommandoens forslag til mere varige besparelser på strukturrelaterede områder skal foreligge ultimo januar 2003. Tiltagene skal tilsikre, at forsvaret går ud at det nuværende forlig med balance i økonomien.

12

Strukturtilpasninger

Forliget indeholder omfattende strukturtilpasninger i alle værn. Hovedparten af forsvarets enheder og etableringer er berørt af forliget, og størstedelen af strukturtilpasningerne blev gennemført i de første forligsår. Som eksempler på dette års tilpasninger kan nævnes:

- Flytning af Danske Division og Stab 1. Jyske Brigade fra Fredericia til Haderslev fra 1. marts 2002.
- Afvikling og nedlæggelse af Flyvevåbnets tre forsyningsdepoter fra 31. marts 2002.
- Samling af 3. Eskadre i Frederikshavn fra 2. april 2002.
- Fysisk samling af Færøernes Kommando i Mørkedal er gennemført pr. 1. august 2002.
- Flytning af 18. Raketkasterbatteri fra Skive til Sjælsmark, og indkaldelse af værnepligtige til batteriet i september 2002 er gennemført til Sjælsmark Kaserne.

Januar

11. januar:
Folketinget meddeler ved folketingsbeslutning B 45 sit samtykke til, at danske militære styrker stilles til rådighed for en international sikkerhedsstyrke i Afghanistan (ISAF).

23. januar:
Bulgariens udenrigsminister Dr. Solomon Passy diskuterer NATO's udvidelse og Bulgariens forbedringer til NATO-medlemskab med forsvarsministeren under sit besøg i Danmark.

- Flytning af 3. Artilleriafdeling fra Skive til Varde er gennemført, og indkaldelse af værnepligtige til afdelingen i september 2002 er gennemført til Varde Kaserne.
- Flytning af det elektroniske opklaringskompagni fra Tønder til Fredericia fra 1. november 2002.
- Flytning af Flyverhjemmeværnsdistrikt 1 til Flyvestation Aalborg fra 27. november 2002.
- Flytning af Hærhjemmeværnsdistrikt Aalborg til Aalborg Kaserne fra 12. december 2002.
- Flytning af Ingeniørregimentet og Hærens Ingeniør- og ABC-skole til Skive gennemføres successivt i takt med, at aktiviteter ophører i Farum. Skolen påbegynder indflytningen på Skive Kaserne fra 8. februar 2003.

Byggeprojekter

Som følge af indeværende forsvarsforlig gennemfører forsvaret en markant strukturomstilling med bl.a. betydelige reduktioner i støttestrukturen herunder antallet af etableringer. Hensigten er at skabe en bedre sammenhæng mellem rammer og opgaver.

Dette har medført et behov for en engangsinvestering i bygge- og anlægsaktiver på ca. 1,3 mia. kr. (prisniveau 1999) for at kunne bidrage til en driftsbesparelse ved fuld implementering på ca. 1,6 mia. kr. pr. år (prisniveau 1999).

Ved udgangen af 2002 forløber stort set samtlige bygge- og anlægsprojekter planmæssigt dvs. med forventet afslutning inden udgangen af 2004 samt inden for de økonomiske og kvalitetsmæssige krav.

Der henvises i øvrigt til kapitel 6.

Personelmæssige tilpasninger

Forsvarsforliget medfører, at personelstyrken reduceres med ca. 3.400 faste årsværk, og de mange strukturtilpasninger i forsvaret medfører også, at personelsammensætningen skal tilpasses. For i videst mulig omfang at begrænse behovet for uansøgt afsked blandt forsvarets fastansatte personel blev der i starten af forligsperioden indført et selektivt ansættelsesstop, således at der kun kunne rekrutteres nøglepersonel. Tilpasningerne på personelområdet er imidlertid nået så langt, at man i 2002 kunne ophæve de sidste dele af det selektive ansættelsesstop, idet området dog følges nøje.

Januar

25. januar:
Finlands forsvarschef admiral Juhani Kaskeala har drøftelser med forsvarsministeren i forbindelse med sit besøg i Danmark.

31. januar:
Forsvarsministerens hustru Lis Jensby navngiver Farvandsvæsenets nye inspektionsfartøj "Poul Løwenørn".

Til støtte for beskæftigelse og uddannelse af afskedstruet, hjemsendt eller afskediget personel er forsvarrets job- og uddannelseskonsulentordning videreført under Forsvarets Rådgivning om Omstilling, og der er således oprettet personel- og servicekontorer ved berørte tjenestesteder.

Materielanskaffelser

I Aftale af 25. maj 1999 om forsvarrets ordning 2000–2004 opregnes materielanskaffelserne til forsvaret i forligsperioden i den tilhørende materielskitse. Med henblik på at opnå økonomiske fordele er der i forliget givet hjemmel til at kontrahere projekter, der er planlagt disponeret over flere år, samlet i anskaffelsens første år under hensyntagen til de samlede aftalte disponeringer. Denne mulighed blev udnyttet i forbindelse med flere anskaffelser, og en stor del af disponeringerne blev derfor effektueret i 2000, 2001 og 2002. Der udestår derfor at blive disponeret en relativt mindre del af anskaffelserne i henhold til materielskitzen i forliget.

Forsvarsministeriet har i 2002 fået Finansudvalgets tilladelse til at bruge ca. 2,7 mia. kr. til materielanskaffelser.

14 De projekter, Finansudvalget har givet tilladelse til at iværksætte i 2002, er følgende:

- **Fleksible støtteskibe**

Finansudvalget tiltræder aktstykke vedrørende anskaffelse af to fleksible støtteskibe til et samlet beløb på ca. 2.145 mio. kr. Der er tegnet kontrakt med Odense Staalskibsværft om bygning af skibene. Kontrakten indeholder endvidere en option på projektering, konstruktion og bygning af op til fire patruljeskibe. De fleksible støtteskibe bliver med deres knapt 140 meters længde og et displacement på ca. 4600 tons blandt de største krigsskibe, der er bygget i Norden. De to skibe ventes at forlade værftet henholdsvis 30. juni og 15. november 2004. Skibene planlægges operative omkring 2006 og er beregnet til at støtte operationer til vands, på land og i luften som eksempelvis kommandoskib, forsyningskib eller helikopterplatform, hvilket gør dem velegnede til internationale operationer.

- **Fartøjer (serie 4) til hjemmevernet**

Finansudvalget tiltræder aktstykke vedrørende anskaffelse af seks fartøjer til hjemmevernet til et samlet beløb på ca. 97 mio. kr. Anskaffelsen, som udgør 4. serie af fartøjer til marinehjemmevernet, er en del af en løbende udskiftning af marinehjemmevernets ældre kuttere af 20- og 70-klassen. Anskaffelsen af 1., 2. og 3. serie blev godkendt af Finansudvalget i henholdsvis 1991, 1993 og 1997. Ved

---

Februar

4. februar:

Danmark udsender i henhold til folketingsbeslutning B 45 af 11. januar 2002 et styrkebidrag omfattende et ammunitionsrydningshold, nødvendigt militærpoliti-, kommunikations- og støtte-

personel samt et mindre antal stabsofficerer, i alt ca. 50 soldater til den internationale sikkerhedsstyrke i Afghanistan (ISAF).

En model af det kommende fleksible støtteskib. Foto: Søværnets Materielkomando.

anskaffelsen af nye fartøjer sikres hjemmeværnet mulighed for at løse de stillede opgaver på en driftsøkonomisk forsvarlig måde. Projektet omfatter endvidere anskaffelse af navigations- og kommunikationsudstyr, gummibåde m.v. Fartøjerne vil fortsat have til opgave bl.a. at skulle deltage i farvandsovervågning samt eftersøgnings- og redningstjeneste. Fartøjerne er endvidere forberedt til at kunne deltage i forureningsbekæmpelse. De nye fartøjer planlægges forlænget med 3-4 meter i forhold til 3. series fartøjer med henblik på at forbedre den operative anvendelse. Herunder skabes der plads for mulig ombordtagning af det civile miljøberedskabs 10 fods container med materiel til bekæmpelse af olieforureninger til havs.

- **Mindre standardfartøjer til søværnet**

Finansudvalget tiltræder aktstykke vedrørende anvendelse af ca. 526 mio. kr. til anskaffelse af mindre standardfartøjer af typen MK I og typen MK II til søværnet. Projektet omfatter erstatning af et antal enheder til løsning af et bredt spektrum af civilt relaterede og militære opgaver. Fartøjerne skal bl.a. erstatte eksisterende, nedslidte kuttere, skolebåde, søopmålingsenheder og stationsfartøjer m.v. samtidig med, at de vil skulle kunne indgå som redundans for søværnets minerydningsdro-ner. Skibene forventes at få operativ status i perioden ultimo 2005 til primo 2008.

Februar

6. februar:

Den litauiske forsvarsminister Linas Linkevicius aflægger besøg hos forsvarsministeren. Det dansk-baltiske bi- og multilaterale militære samarbejde, Litauens forberedelser til NATO-medlem-

skab samt en række spørgsmål vedrørende regionale og europæiske sikkerhedspolitiske forhold drøftes.

16

Joint Strike Fighter.

Danmark deltager fortsat i det nordiske ubådsprojekt (Viking). Endvidere deltages i et fælles NATO overvågningsprojekt, Alliance Ground Surveillance. Endelig har Danmark i 2002, med hjemmel i bemærkning i forliget, indgået aftale med USA om deltagelse i næste fase af det amerikanske Joint Strike Fighter (JSF) projekt. Økonomi- og Erhvervsministeriet har 22. maj 2002 ved akt nr. 142 om deltagelse i JSF-projektets udviklingsfase fået finansudvalgets tilslutning hertil.

Februar

19. februar:

Prisen for Årets Miljøetablisement 2001 bliver tildelt Flyvestation Værløse som en anerkendelse af flyvestationens aktive indsats og nytænkning mht. at bruge mere miljøvenlige metoder i flyvestationens daglige drift.

22. februar:

Forsvarsministeren modtager besøg af formanden for EU's Militærkomité, general Gustav Hägglund. På mødet drøftes bl.a. muligheden for EU's overtagelse af NATO's operation "Amber Fox" i Makedonien (FYROM).

Kapitel 2

Det internationale engagement

Indledning

Året var præget af et fortsat omfattende internationalt engagement. På den internationale front medførte især den ændrede trusselssituation efter terrorangrebene mod USA 11. september 2001 og deltagelsen i den internationale indsats mod terrorisme og terrornetværk store udfordringer for forsvaret. På Balkan var der fortsat danske styrkebidrag i Kosovo, Bosnien-Herzegovina samt i Makedonien.

NATO-rådet vurderede, at udviklingen på Balkan var så positiv og den reelle militære trussel så lav, at der kunne gennemføres en væsentlig reduktion i NATO's engagement. NATO's forsvarsministre besluttede som følge heraf i juni måned, at der skulle foretages en række justeringer og reduktioner i engagementet på Balkan. De danske styrkebidrag på Balkan blev omfattet heraf.

Øvelse Strong Resolve

En forudsætning for at kunne opretholde et stort dansk internationalt engagement er

17

Udsendelse i internationale missioner omfatter eksempelvis kontrol med større folkemængder, her trænet under øvelse Strong Resolve i Polen. Foto: Flyvevåbnets Fototjeneste.

Februar/marts

25.-26. februar:
Forsvarsministeren aflægger besøg hos sin ukrainske kollega, armégeneral Volodymyr Shkidchenko, i Kiev.

26. februar – 1. marts:
Forsvarsministeren besøger de danske styrker i Kirgisistan og Afghanistan.

Felthospitalet fra Den Danske Internationale Brigade i f.m. øvelse Strong Resolve i Polen.
Foto: Flyvevåbnets Fototjeneste.

18

blandt andet deltagelse i multinationale øvelser. I marts deltog et større dansk styrkebidrag i en af NATO's største øvelser nogensinde, "Strong Resolve 2002", der blev afviklet dels som en Peace Support Operation i Polen, dels som et Artikel 5 "War fighting" scenario i Norge. En del af landgangstræningen forud for den egentlige land-sætning i Polen foregik på Bornholm.

Det danske styrkebidrag var på mere end 3.500 mand med over 1.000 køretøjer, skibe, fly med tilhørende logistisk opstilling, det største bidrag i nyere tid. Bidraget var fordelt med et maritimt bidrag i Norge samt hær og flyvevåben i Polen. Desuden deltog dansk personel i adskillige af de internationale stabe, der blev oprettet i forbindelse med øvelsen. Opstilling, deployering, klargøring og selve gennemførelsen med tilhørende redopolyering og afvikling af så stor en styrke, strakte sig for nogle enheder langt ud over en måned.

Deltagelse i øvelse Strong Resolve var særligt vigtig for den samlede internationale øvelsesvirksomhed i 2002. Dette begrundes i, at deltagelse i så stor en øvelse muliggjorde træningsmomenter og uddannelse i internationalt regi, der ikke ville kunne opnås på anden måde. Tilbagemeldingerne fra de operative kommandoer og deltagende enheder bekræftede det store øvelsesudbytte og de indhøstede erfaringer i internationalt samarbejde.

Marts

1.-2. marts:

Forsvarsministeren besøger danske observatører ved UNOMIG og OSCE-missionen i Georgien samt besøger den georgiske forsvarsminister David Tevzadze.

1.-15. marts:

Danmark deltager i øvelse Strong Resolve 2002 i Polen, Norge og på Bornholm, der er en af de største NATO øvelser i nyere tid. Over 40.000 mand fra 14 NATO nationer og 12 Partnerskab for

KOSOVO

Indsatsen for at opbygge demokrati

I Kosovo sås fortsat et uacceptabelt stort antal etnisk motiverede voldstilfælde. Organiseret kriminalitet og korruption udgjorde tillige et stort problem.

Den 17. november 2001 blev der afholdt valg til provinsforsamlingen i Kosovo. Først efter længere tids vanskelige forhandlinger blev Kosovos nye selvstyregovernment godkendt den 4. marts 2002. Regeringen kom til at bestå af i alt 10 ministre foruden premierministeren. De nye ministre fik fra starten politisk ansvar for deres respektive ressort, mens UNMIK's repræsentanter i en periode fortsat skulle bestride en række praktiske ledelsesfunktioner og fungere som rådgivere for ministrene.

KFOR

KFOR omfattede i år 2002 cirka 39.000 personer, inkl. hovedkvarterer og logistiske

Forsvarsministeren inspicerer den danske bataljon KFOR i hovedkvarteret i Kosovo i december 2002. Foto: Hærens Operative Komando

Marts

Fred (PfP) nationer deltager. Fra dansk side deltager ca. 3.500 mand fra alle dele af forsvaret samt et stort antal kampvogne, skibe, ubåde og fly mv.

4. marts:

Danske specialstyrker deltager sammen med styrker fra en lang række lande i operation Anakonda sydvest for Kabul, som gennemføres af den amerikanske ledede koalition til bekæmpelse af terrornetværk i Afghanistan.

enheder mv. i Grækenland, Makedonien og Albanien. Alle NATO-lande og 20 ikke-NATO-lande bidrog til operationen.

Den danske bataljon ved KFOR var fortsat tilknyttet den fransk ledede brigade (Multinational Brigade North), der har hovedkvarter i Mitrovica. Den danske bataljon – i alt ca. 510 soldater – bestod fortsat af en spejdereskadron, et panserinfanterikompani, en stab og et stabskompagni med bl.a. en pansret panserværnsraketdeling, et logistikkompani, en signalenhed, et ingeniørelement, en militærpolitienhed samt et nationalt støtteelement. Hjemmeværnet deltog med 10 officerer i 2002.

Som følge af beslutningen om reduktioner i NATO's engagement skal KFOR reduceres fra ca. 39.000 soldater til ca. 32.000 soldater, herunder reduktion af brigadestrukturen fra fem brigader til en struktur med fire brigader. Herudover var det vurderingen, at størsteparten af det tunge, egentlige kampmateriel (kampvogne, artilleri, kamphelikoptere mv.) kunne hjemtages fra operationsområdet. Reduktionerne forventes at være gennemført medio 2003.

Den danske bataljons styrke fastholdes nogenlunde uændret, idet et baltisk bidrag i form af en spejdereskadron (se SFOR) vil blive integreret i bataljonen i 2003. Det samlede bidrag til KFOR – inklusive en baltisk enhed – vil udgøre i alt ca. 600 soldater, idet den danske andel heraf vil udgøre knap 500 soldater. Bidraget tilmeldes fortsat i rammen af en fransk ledet brigade.

Situationen i Mitrovica har året igennem været skrøbelig og spændt. Danske enheder blev flere gange indsat til forstærkning af de franske enheder, der har ansvaret for Mitrovica by.

BOSNIEN

Situationen i Bosnien

Siden Dayton-aftalen blev indgået i 1995 har Bosnien-Herzegovina gjort visse fremskridt med hensyn til opbygning af demokratiske institutioner og forsoning mellem de etniske grupper (bosniakker, kroater og serbere). Implementering af de civile aspekter af Dayton-aftalen, bl.a. de fælles institutioner og indførelse af et bæredygtigt økonomisk system, går generelt langsomt. Manglende konkrete fremskridt på disse områder var genstand for en drøftelse mellem det bosniske præsidentskab og NATO-rådet medio marts måned. Der skete siden fremskridt i gennemførelsen af den bosniske forfatningsdomstols afgørelse i sagen om ligestilling af befolkningsgrupperne i Bosnien-Herzegovina. Afgørelsen fra juli 2000 fastslår, at alle tre etniske grupper (bosniakker,

---

Marts

6. marts:

Under demontering af SA-3 luftværnsmissiler på en sprængningsplads i Kabuls udkant mister tre danske og to tyske ISAF-soldater livet, mens yderligere otte soldater, heraf tre danske, såres. Der

blev efterfølgende nedsat en fælles tysk-dansk undersøgelseskommission til at undersøge de nærmere omstændigheder omkring ulykken. Rapporten offentliggøres 19. november 2002.

Et vigtigt element i internationale missioner er det civilt-militære samarbejde (CIMIC). Her udleveres nye stole til en skole i Kabul. Foto: Hærens Operative Kommando.

21

kroater og serbere) skal have samme rettigheder overalt i Bosnien-Herzegovina. Det kræver, at de to enheder – Føderationen og Republika Srpska – foretager ændringer i deres forfatninger. Forfatningsændringerne kom på plads 19. april 2002 efter indgriben fra den Høje Repræsentant, dette af hensyn til valget 5. oktober 2002.

Valget styrkede nationalisterne i landet. De moderate reformpartier led et markant nederlag, mens de nationalistiske partier kunne notere en tilsvarende fremgang. Valgresultatet lignede umiddelbart et nederlag for især europæisk politik på Balkan.

Den militære situation i Bosnien var rolig og stabil. Parterne overholdt generelt Dayton-aftalens militære del.

SFOR

Alle NATO-lande og 15 ikke-NATO-lande bidrog til operationen. SFOR omfattede i år 2002 op til cirka 18.000 personer inkl. hovedkvarterer og logistiske enheder mv.

Det danske bidrag til SFOR på i alt 365 soldater indgik fortsat i Den Nordisk-Polske Kampgruppe underlagt den amerikansk ledede Multinational Division North. Den

Marts

7. marts:

Forsvarsministeriet udsteder påbud til Christiania om, at et ulovligt opført hus ("Sommerhuset"), beliggende på et fællesareal, nedrives senest den 8. april 2002. Den 6. april 2002 var huset fjernet.

13. marts:

Finansudvalget tiltræder et bygge- og anlægsprojekt til et samlet beløb på ca. 23,6 mio. kr. vedrørende faciliteter til Ammunitionsrydningscenter Sjælland på Operationsområde Aflandshage.

Nordisk-Polske Kampgruppe havde hovedkvarter i Doboj i den nordøstlige del af Bosnien. Hjemmeværnet bidrog med fem officerer i 2002.

Den 28. maj blev en overkonstabel, som var kampvognskører ved den danske kampvognseskadron i Bosnien, hårdt såret, da han kom i klemme under kanonen på kampvognen. Overkonstablen fra Jyske Dragonregiment døde fire dage senere af sine kvæstelser, og blev 7. juni begravet i Svendborg. I begravelsen deltog officerer fra forsvarets øverste ledelse, herunder bl.a. chefen for Hærens Operative Kommando generalmajor Jan Scharling.

Den Nordisk-Polske Kampgruppe bestod af cirka 755 soldater, herunder en fælles (primært dansk-polsk) stab og stabskompagni, en dansk kampvognseskadron, to lette polske infanterikompanier, en baltisk let opklaringsenhed, en multinational CIMIC-enhed (Civil-Military Cooperation), et multinationalt militærpolitikompagni samt et multinationalt logistikompagni.

Som følge af beslutningen om reduktioner i NATO's engagement skulle SFOR reduceres fra ca. 18.000 til ca. 12.000 soldater, herunder en reduktion i antallet af manøvreenheder fra 13 til 11 bataljoner. Reduktionerne var gennemført med udgangen af 2002. Herudover var det vurderingen, at størsteparten af det tunge, egentlige kampmateriel (kampvogne, artilleri, kamphelikoptere m.v.) kunne hjemtages fra operationsområdet.

Som følge af NATO's reduktioner reduceredes det danske bidrag til SFOR ved hjemtagning af det nuværende bidrag bortset fra kampvognseskadronen dobbeltudrustet med både kampvogne og terrængående hjulkøretøjer, samt nødvendige stabs- og støt-tefunktioner. Dette bidrag udgør herefter ca. 150 soldater. Den Nordisk-Polske Kampgruppe blev nedlagt med udgangen af 2002 i forståelse med de nuværende samarbejdspartnere i kampgruppen. Kampvognseskadronen blev tilknyttet en amerikansk kampgruppe. Den baltiske spejdereskadron i Den Nordisk-Polske Kampgruppe blev overført til den danske bataljon i KFOR, hvorved man fra dansk side fortsat tilgodeser et baltisk styrkebidrag til operationerne. Danmark og de baltiske lande opretholder et mindre antal stabsofficerer i SFOR hovedkvarteret.

MAKEDONIEN

Den indenrigspolitiske situation gav fortsat anledning til forsigtig optimisme. Den 7. marts 2002 vedtog parlamentet med et komfortabelt flertal den tilbageværende lov om amnesti for albanere, der havde deltaget i den væbnede kamp. Lovens implemen-

---

Marts

15. marts:

Danmark indtræder i henhold til folketingsbeslutning B 37 af 14. december 2001 i den amerikanske ledede koalition til bekæmpelse af terrornetværk i Afghanistan (operation Enduring Freedom) med et

styrkebidrag omfattende et C-130 transportfly og ca. 75 soldater til at løse lufttransportopgaver, herunder humanitær flytransport af nødhjælp. Bidraget stationeres på en base i Kirgisistan og udsendes i en periode på seks måneder.

Bevogtning af Manas Air Base i Kirgisistan udføres af de delta-gende lande. Her ses en dansk hundefører med hund og infrarød kikkert på patrulje.

Foto: Brian Jacobsen, Flyvevåbnets Fototjeneste.

23

tering forløb siden vedtagelsen tilfredsstillende, hvilket vidnede om det relativt positive politiske klima i Makedonien.

Den 15. september 2002 blev der afholdt parlamentsvalg. Valget blev vundet af den socialdemokratiske oppositionsleder Crvenkovski, der fik et absolut flertal. Taber blev den siddende regering under ledelse af nationalisten Georgievski. Crvenkovski skulle have et albansk parti med i sin koalition for at imødekomme aftalerne om albansk medindflydelse. Den tidligere UCK leder, den etniske-albaner Ali Ahmeti, fik langt de fleste stemmer og blev nu en central figur på den politiske scene. Udfaldet af valget gav håb om sameksistens i det splittede land. Erfaringerne fra det øvrige Balkan viser dog, at ændringer i det politiske lederskab/miljø kræver overordentlig lang tid for at bundfælde sig i befolkningen.

Dansk bidrag til operation "Amber Fox" og "Allied Harmony" i Makedonien

Det danske bidrag til operation Amber Fox bestod indtil 15. december 2002 af et bidrag med en let opklaringsdeling på ca. 30 soldater bl.a. udrustet med pansrede EAGLE-køretøjer, et mindre antal stabsofficerer samt et mindre bidrag til det nationale støtteelement i Skopje.

Marts

19. marts:

Danmark er vært ved øvelseskonferencen efter øvelse Strong Resolve 2002, og forsvarsministeren afholder velkomsttalen for de ca. 300 deltagere og gæster.

22.-23. marts:

Uformelt EU-forsvarsministermøde i Zaragoza, hvor ministrene drøfter bl.a. mulighederne for at styrke den Europæiske Sikkerheds- og Forsvarspolitik, herunder specielt forholdet til NATO og udvikling af nødvendige militære kapaciteter.

En AS-550 FENNEC helikopter her under øvelse Strong Resolve. Foto: Flyvevåbnets Fototjeneste.

24

Efter anmodning fra NATO stillede Danmark endvidere i perioden august til oktober et helikopterbidrag til rådighed for operationen. Helikopterbidraget omfattede en helikopterdetachment bestående af tre FENNEC-helikoptere og seks besætningsmedlemmer samt et støtteelement på 18 soldater. De danske helikoptere udførte primært rekognoscerings- og forbindelsesflyvninger til støtte for operationen.

NATO-Rådet konkluderede 20. november 2002, at operation Amber Fox havde været en succes, og operationen afsluttedes den 15. december 2002. Endvidere besluttede Rådet, at NATO indledningsvis ville fortsætte sin tilstedeværelse i Makedonien – operation Allied Harmony – fra 16. december i seks måneder. I denne forbindelse blev det danske bidrag til operation Amber Fox hjemtaget 15. december 2002 og erstattet med et dansk bidrag til operation Allied Harmony omfattende to lette forbindelseshold og tre stabsofficerer, i alt 11 soldater.

Dansk flybidrag til luftoperationerne

Det danske flybidrag til luftoperationerne på Balkan var fortsat på beredskab i Danmark og gennemførte i september en rutinemæssig deployering til Grazzanise med henblik på deltagelse i NATO's luftoperationer på Balkan. I den rutinemæssige deployering indgik fire fly og ét i reserve samt i alt 53 personer fra Flyvestation Skrydstrup. Udsendelsen varede ca. to uger.

Marts

25. marts:

Den lettiske forsvarsminister Girt Valdis Kristovskis aflægger besøg hos forsvarsministeren. Det dansk-baltiske bi- og multilaterale militære samarbejde, Letlands forberedelser til NATO-med-

lemskab samt en række spørgsmål vedrørende regionale og europæiske sikkerhedspolitiske forhold drøftes. Endvidere underskrives en sikkerhedsaftale mellem Danmark og Letland af de to landes ministre.

Dansk bidrag til de maritime operationer

Danmark deltager periodisk i NATO's stående flådestyrker STANAVFORLANT og MCM-FORNORTH (se nærmere herom under særligt punkt).

FORBUNDSREPUBLIKKEN JUGOSLAVIEN (FRJ)

Opløsningen af FRY

Efter en længerevarende periode med international bekymring over det spændte forhold mellem Serbien og Montenegro, lykkedes det 13. marts 2002 at finde en foreløbig løsning. Serbien og Montenegro indgik efter intense mæglingsbestræbelser en aftale om at danne en ny føderation under navnet "Serbien og Montenegro".

Det fremgik af aftalen, at ændringer af forholdene for den nye stat – herunder udtræden – først kan komme på tale efter en treårig periode. Der var hermed skabt et vist pusterum med hensyn til spørgsmålet om Montenegros selvstændighed.

Samarbejdet mellem FRY og NATO på både politisk og militært plan må siges at være væsentligt forbedret, hvilket formentlig vil have en positiv betydning i den videre proces mod en normalisering.

25

DEN INTERNATIONALE INDSATS MOD TERRORISME

Dansk bidrag til NATO's stående flådestyrker i den østlige del af Middelhavet

Året igennem bidrog Danmark periodevis med flådefartøjer til NATO's stående flådestyrker i den østlige del af Middelhavet – operation Active Endeavour. Flådestyrken gennemførte overvågnings-, kontrol- og patruljeopgaver, støtte til NATO, NATO-landes herunder amerikanske operationer samt demonstrerede Alliancens handlekraft i kampen mod terrorisme.

Korvetten NIELS JUEL, der sejlede fra Korsør 12. november 2001, indgik i operationen i den østlige del af Middelhavet indtil 14. januar 2002. Korvetten udsendtes i henhold til folketingsbeslutning B 65 af 25. oktober 2001. Korvetten returnerede til Flådestation Korsør 29. januar 2002.

Efter anmodning fra NATO blev det besluttet, at Danmark i perioden 14. april til 9. juli skulle stille korvetten OLFERT FISCHER til rådighed for operation Active Endeavour. Korvetten afsejlede fra Flådestation Korsør 29. marts (Langfredag) og returnerede til Flådestation Korsør 15. juli.

Marts

27. marts:

Den estiske forsvarsminister Sven Mikser aflægger besøg hos forsvarsministeren. Det dansk-baltiske bi- og multilaterale militære samarbejde, Estlands forberedelser til NATO-medlemskab samt en

række spørgsmål vedrørende regionale og europæiske sikkerhedspolitiske forhold drøftes.

*Korvetten OLFERT FISCHER i nærheden af Aksaz, Tyrkiet under deltagelse i Active Endeavour.
Foto: Søværnet*

26 NATO anmodede i foråret 2002 Danmark om at stille en ubåd til rådighed for operation Active Endeavour. Folketinget gav ved folketingsbeslutning B 109 af 28. maj sit samtykke til udsendelse af ubåden SÆLEN til operationerne i den østlige del af Middelhavet i perioden 9. juli til 8. december, hvor ubådens primære rolle ville være overvågning og varsling samt efterretningsindhentning. Ubåden afsejlede fra Flådestation Frederikshavn 10. juni og udgik – efter en mindre forlængelse – fra operationen 12. december 2002.

I forbindelse med udsendelsen af korvetterne oprettedes et nationalt logistisk element ved NATO's "Forward Logistic Site" (FLS). FLS var oprettet på Souda Bay, som er en amerikansk flådebase på Kreta. Opgaven var at udfylde en logistisk rolle primært mellem fartøjerne og Søværnets Materielkommando i København.

I forbindelse med udsendelsen af ubåden oprettedes et mindre logistisk element i Tyrkiet til at varetage den fornødne logistiske støtte, herunder kontakten til Søværnets Materielkommando.

Operation "Enduring Freedom"

Den amerikansk ledede koalition indledte 7. oktober 2001 operation Enduring Freedom mod Al Qaida terrornetværket og Taliban-regimet i Afghanistan. Danmark har konsekvent udtrykt solidaritet med kampen mod terrorisme. Danmark viste endvidere sin

April

1. april:
Som led i regeringens sanering af råd og nævn nedlægges Forsvarets Pædagogiske Råd.

Forsvarsministeriet indgår overordnede aftaler

med langt hovedparten af forsvarets personelorganisationer om overenskomst for perioden 2002-2005. Disse omsættes efterfølgende i løbet af året til organisationsaftaler, aftaler om ny løn samt øvrige aftaler mv.

SÆLEN's afsejling til deltagelse i operation Active Endeavour.

Foto: Søværnet.

vilje til at bidrage aktivt til terrorbekæmpelsen den 14. december 2001, hvor Folketinget besluttede at stille fire F-16 kampfly, et C-130 transportfly samt specialstyrker til rådighed for den amerikansk ledede koalition i Afghanistan. Danmark har i den forbindelse tillige udsendt et forbindelseshold til den amerikanske centalkommando, der leder operationerne i og omkring Afghanistan.

Det danske specialstyrkebidrag til operation Enduring Freedom – Task Group FERRET – blev udsendt primo januar og planmæssigt reduceret fra primo april indtil hjemtagelse i juni. Styrkebidraget var på op til 100 soldater inkl. nødvendigt støttepersonel og havde mandat til deltagelse i alle typer af specialoperationer i Afghanistan.

Det danske C-130 bidrag, der indgik i et fælles hollandsk-norsk-dansk C-130 bidrag, omfattede ét C-130 transportfly, to flybesætninger, én jordbesætning, støttepersonel samt et Air Movement Control Element (AMCE) med særligt uddannet personel til pakning og losning af gods. Bidraget på i alt ca. 75 soldater blev udsendt fra marts til september. Bidraget var stationeret på Peter J. Ganci Jr. Air Base, Manas i Kirgisistan.

På baggrund af et ønske fra den amerikanske centalkommando udsendte Danmark i oktober et bidrag på seks F-16 kampfly med nødvendig støttestruktur sammen med 12 F-16 fra Norge og Holland. Det danske bidrag blev udsendt som et fælles hollandsk-

April

7. april:

Finansudvalget tiltræder aktstykke vedrørende anskaffelse af to fleksible støtteskibe til et samlet beløb på ca. 2.145 mio. kr.

9. april:

Forsvarsministeren deltager i forespørgselsdebat om Christiania, hvorunder Folketinget opfordrer regeringen til at fortsætte lovgivningen på Christiania og indskærper samtidig, at der om nødvendigt vil blive anvendt de i Christianialoven angivne tvangsmidler.

F-16 under klargøring til mission fra Manas i f.m. operation Enduring Freedom. Her udføres kontrol af laserstyret bombe GBU 12. Foto: Brian Jacobsen, Flyvevåbnets Fototjeneste.

28

norsk-dansk bidrag – benævnt European Participating Air Forces (EPAF) – til Peter J. Ganci Jr. Air Base, Manas i Kirgisistan. EPAF bidraget var oprindeligt planlagt udsendt primo 2002, men som følge af behovet for omfattende reparationer af banelegemet på Manas blev udsendelsen udskudt indtil 1. oktober 2002.

EPAF bidraget afløste et fransk bidrag på seks Mirage 2000D og et amerikansk bidrag fra US Marine Corps på 12 F-18, der havde gennemført luftoperationer som en del af den internationale indsats til bekæmpelse af terrornetværk i Afghanistan. Udover selve F-16 flybidraget bidrog EPAF til løsning af dele af basens støttefunktioner, herunder trafikkontroltjeneste, vejrtjeneste og bevogtning.

Til støtte for udsendelsen af EPAF bidraget stillede Holland et KDC-10 detachement til lufttankning af F-16 og til at gennemføre en ugentlig flyvning til og fra Europa for udskiftning af fly mv.

AFGHANISTAN

Baggrund

Talibanstyrets sammenbrud i efteråret 2001 banede vejen for en begyndende fredsproces i Afghanistan. Med støtte fra det internationale samfund indledtes forhandlinger om dannelsen af en provisorisk regering i Afghanistan under FN's ledelse i Bonn i

---

April

14. april:
Danmark indtræder med korvetten Olfert Fischer i NATO's flådeoperationer i den østlige del af Middelhavet (operation Active Endeavour). Korvetten samt et mindre logistisk støtteelement udsendes i henhold til folketingsbeslutning B 65 af 25. oktober 2001 indtil 9. juli 2002.

18. april:
Tysk uniformeret personel deltager side om side med dansk uniformeret personel i en del af den traditionelle mindehøjtidelighedelse i anledning af Stormen på Dybbøl Banke den 18. april 1864. Bl.a. med baggrund i de tragiske begivenheder i

slutningen af november 2001. De fire fraktioner, som deltog i diskussionerne var Den nordlige Alliance, Rom-gruppen, som er loyale over for den tidligere konge Zahir Shah samt Peshawar-gruppen og Cypern-gruppen, som er mindre afghanske eksil-grupper og inkluderer en blanding af etniske grupper. Den 5. december 2001 blev den såkaldte Bonn-aftale underskrevet og en midlertidig regering blev dannet med Hamid Karzai som leder. Aftalen fastlagde en proces, der på to et halvt år skulle føre til afholdelse af valg og (gen)etablering af permanente regeringsstrukturer. Aftalen indebar etablering af en midlertidig regering, en uafhængig kommission, som havde til opgave at forberede et hasteindkaldt ældreråd (Loya Jirga), samt en højesteret. Den midlertidige regering indsattes 22. december 2001, og 23. januar 2002 fulgte nedsættelsen af Loya Jirga-kommissionen. Loya Jirga blev indkaldt i juni/juli og traf beslutning om en bredt sammensat overgangsregering, som skal lede Afghanistan, indtil der har været afholdt demokratiske valg. Bonn-aftalen udgjorde første skridt i retningen af etablering af en bredt baseret multi-etnisk repræsentativ regering i Afghanistan. Der var tale om et markant fremskridt, som blev opnået på meget kort tid ikke mindst på baggrund af et massivt internationalt pres og løfter om støtte til genopbygning af landet.

Udviklingen

Udviklingen i Afghanistan det seneste år må altovervejende siges at være positiv. Bonn-aftalen gennemføres i henhold til planen, hvilket i sig selv er et nødvendigt og godt resultat. Landet står dog fortsat over for alvorlige udfordringer, som er af helt afgørende betydning for den videre udvikling.

29

Skønt der er skabt nogen ro i Afghanistan, er sikkerhedssituationen stadig et alvorligt og måske mest afgørende problem for den fortsatte stabilitet. Ligeledes er det endnu kun i begrænset omfang lykkedes Præsident Karzai at sikre administrationen kontrol med og respekt i store dele af landet. Opbygningen af en funktionel administration er nået langt, men der er stadig mange udfordringer, før et fuldt funktionelt statsapparat er på plads. I den forbindelse foregår der stadig vigtige opgør mellem konservative og moderate islamiske kræfter om hvordan det forhold, at Afghanistan er en islamisk stat, skal udmøntes.

Sikkerhedssituationen

Karzai-regeringens manglende kontrol med regionerne giver sig bl.a. udtryk i, at de regionale krigsherrer i nogen grad er vendt tilbage til de magtpositioner, som de besad under borgerkrigen i 1990'erne. Selvom mange af krigsherrene var forenet i kampen mod Taliban, er deres indbyrdes forhold nu præget af interne magtkampe om kontrol med regionerne og deres ressourcer, herunder opkrævede toldafgifter og skatter. Mens nogle af krigsherrene mere eller mindre officielt støtter Karzai, er der andre, som støtter terrorgrupper, der forsøger at underminere Karzai-styret.

April

Kabul marts understregede Dybbøldagen 2002 således en udvikling i det tætte dansk/tyske forhold, idet danskere og tyskere mindedes og ærede faldne soldater side om side i respekt for traditioner og nationale følelser.

22. april:

Forsvarsministeren får besøg af sin britiske kollega Geoffrey Hoon. På mødet drøftes den kommende udvidelse af NATO, arbejdet med udviklingen af en ny kommandostruktur og situationen i Afghanistan og på Balkan.

Et forbindelseshold fra ISAF i samtale med to lokale. Foto: Hærens Operative Kommando.

30

Et centralt fremskridt i andet halvår af 2002 var vedtagelsen af et dekret om reform af den nationale hær. Dette reformskridt er blevet meget positivt modtaget af det internationale samfund, og der er forhåbninger om, at det vil afstedkomme et øget grad af stabilitet ude omkring i landet. Reformen går bl.a. ud på at skabe en hær på 70.000 soldater, som skal rekrutteres fra alle etniske grupper og gennemgå grundlæggende træning. I henhold til aftalen skal hæren være sekulær og underlagt civil kontrol. Der havde tidligere været talt om en langt mere omfattende hærstyrke. Med indgåelse af aftalen om ikke-indblanding med landets seks nabolande (se nedenfor) blev det imidlertid lettere at få opbakning til en styrke på 70.000 soldater.

Etablering af statsapparatet

Arbejdet med etableringen af den nye afghanske stat fortsætter. I henhold til Bonn-aftalen skal der udarbejdes en ny forfatning, som skal præsenteres ved et forfatningssælderåd (Constitutional Loya Jirga) i januar 2004. Samarbejdet mellem de forskellige afghanske interessenter – herunder komiteens medlemmer – er ikke uden problemer og interessekonflikter. Hvilken måde ikke mindst sharia vil få indflydelse har det internationale samfunds store opmærksomhed. Komitémedlemmernes forskellige religiøse udgangspunkter gør det svært at forudsige, hvornår og hvordan forhandlingerne om forfatningsteksten vil ende.

April

23.-24. april:

Forsvarsministeren deltager i Nordisk Forsvarsministermøde og nordisk-britisk forsvarsministermøde i Ålesund i Norge. Letter of Intent og Memorandum of Understanding om etablering af et fælles nordiske styrkeregister og planlægningsselement til brug for eventuelle fremtidige

fælles nordiske operationer (NORDCAPS) underskrives. Der underskrives et Letter of Intent om at inddrage Storbritannien i samarbejdet, hvis NORDCAPS skal anvendes i EU-operationer, hvor Danmark på grund af forsvarsforbeholdene ikke kan deltage.

Forsvarsministeren på besøg i Kabul. Her ses delegationen i samtale med chefen for ISAF, generalmajor John McCall. Foto: Hærens Operative Kommando.

31

Tilsvarende er et arbejde i en kommission med henblik på reformer af retsvæsnen kun så småt ved at komme i gang. Der udestår et meget omfattende genopbygningsarbejde, ikke kun f.s.v.a. de materielle behov (retsbygninger, modernisering af fængsler), men også af de menneskelige ressourcer (uddannelse). Der er også behov for et omfattende lovgivningsarbejde. Udfaldet af dette vigtige arbejde vil selvsagt være af stor betydning for om det lykkes at etablere en retsstat i landet.

Et halvt år efter vedtagelsen af den nye forfatning skal der afholdes repræsentative valg, og forberedelserne er kun så småt kommet i gang. FN har en betydelig rolle at spille i forberedelserne, men fra afghansk side bliver det en stor udfordring for regeringen i 2003 at få startet den proces, der munder ud i etableringen af partier, som er uafhængige af militær, religiøse og etniske bånd.

Et andet område, som fortsat har betydelig international opmærksomhed, er menneskerettighedssituationen. Der er etableret en uafhængig menneskerettighedskommission, som så småt er ved at komme i gang med arbejdet. Der er fortsat rapporter om alvorlige krænkelse, i høj grad i områder kontrolleret af regionale krigsherrer, men centralregeringen har ikke på overbevisende vis taget skridt til at sikre, at der gribes ind over for nye krænkelse.

April

29.-30. april:

Forsvarsministeren deltager i det årlige trilaterale forsvarsministermøde i Warszawa sammen med den tyske forsvarsminister Rudolf Scharping og den polske forsvarsminister Jerzy Szmajdziński. Forsvarsministrene fra de tre baltiske lande delta-

ger i en del af mødet. På mødet drøftes bl.a. Multinational Corps North East, og herunder de tre baltiske landes tilknytning til korpset, Pragtopmødet samt Kiel-initiativet.

Oplysningstavle om minefare for de lokale i Kabul.
Foto: Hærens Operative Kommando.

32

De omgivende landes rolle

Et af de alvorligste problemer i forbindelse med etablering af en stabil stat i Afghanistan er nabolandenes tendens til indblanding og til at danne alliancer med regionale etniske grupper og krigsherrer og dermed underminere Kabul-regeringens position. I et forsøg på at sætte en stopper for dette er der 22. december 2002 indgået et såkaldt "Good Neighbourly Relations-aftale" mellem Afghanistan, Kina, Iran, Pakistan, Tadjikistan, Turkmenistan og Usbekistan. Denne såkaldte Kabul-deklaration bekræfter principperne om territorial integritet, gensidig respekt, venskabelige relationer, samarbejde og ikke-indblanding. Det er dog usikkert, om det vil lykkes at få nabolandene, der alle fortsat i varierende omfang har betydelig indflydelse i landet, til at arbejde aktivt for at styrke centralregeringen på bekostning af lokale krigsherrer.

Den internationale sikkerhedsstyrke i Kabul – ISAF

FN's sikkerhedsråd vedtog 20. december 2001 på grundlag af FN-pagtens kapitel VII resolution 1386, hvorved rådet bemyndigede indsættelse af en international sikkerhedsstyrke i Afghanistan ("International Security Assistance Force" eller ISAF). Ifølge resolutionen skulle sikkerhedsstyrken i en periode på indledningsvis seks måneder bistå den midlertidige afghanske administration med at opretholde sikre rammer for administrationens og FN-personalets aktiviteter i Kabul og omkringliggende områder. FN's sikkerhedsråd forlængede 23. maj og igen 25. november mandatet for ISAF med hhv. seks og tolv måneder.

Maj

2. maj:
Forsvarsministeren får besøg af SACEUR General Joseph W. Ralston. Under besøget drøftes blandt andet NATO's udvidelse, militære kapaciteter, kommandostruktur samt situationen på Balkan.

8. maj:
Forsvarsministeriet indgår aftale med Hovedorganisationen af Officerer i Danmark om permanent nyt lønsystem for forsvarslets piloter med virkning fra 1. april.

ISAF, som indledningsvis var under britisk og derefter tyrkisk ledelse, bestod af ca. 5.000 soldater fra indledningsvis 18 – senere 22 nationer. Det danske bidrag til ISAF udgjorde i henhold til folketingsbeslutning B 45 af 11. januar 2002 indtil juli et ammunitionsrydningshold (Explosive Ordnance Disposal team eller EOD-hold), nødvendigt militærpoliti-, kommunikations- og støttepersonel samt et mindre antal stabsofficerer, i alt ca. 50 soldater. Bidraget indgik i en tysk-hollandsk-østrigsk-dansk kampgruppe. Med mandatforlængelsen i juni blev det danske bidrag ændret til at omfatte forbindelses- og stabspersonel samt nødvendigt støttepersonel, i alt op til ca. 50 soldater. Dette bidrag blev primært knyttet til den tysk ledede Kabul Multinational Brigade.

Ved en tragisk ulykke i Kabul 6. marts mistede tre danske og to tyske ISAF-soldater livet, mens yderligere otte soldater, heraf tre danske, blev såret. Ulykken indtraf i forbindelse med demontering af SA-3 luftværnsmissiler på en sprængningsplads i Kabuls udkant. Efter ulykken blev der nedsat en fælles tysk-dansk undersøgelseskommission. Kommissionens rapport, der skulle klarlægge de omstændigheder og den baggrund, der førte til ulykken, samt vurdere forløbet og fremlægge afledte anbefalinger, blev offentliggjort 19. november. Rapporten konkluderede, at sprængningsulykken var forårsaget af brug af uegnet værktøj og forkert håndtering af sprænghovedet under et uautoriseret forsøg på fjernelse af sprængstoffet fra sprænghovedet på missilet. Rapporten blev overgivet til generalauditøren, der som den militære anklagemyndighed skulle forestå en retlig undersøgelse af ulykken og vurdere eventuelt ansvar.

33

*Mindehøjtidelighed for de fem danske og tyske soldater, der mistede livet ved en ulykke i Kabul.
Foto: Hærens Operative Kommando*

Maj

13.-14. maj:

Der afholdes formelt EU-forsvarsministermøde i rammen af Rådet for generelle anliggender. På mødet drøftes bl.a. status vedr. den Europæiske Kapabilitetshandlingsplan. EU-forsvarsministrene møder også deres kolleger fra EU's kandidatlande og de europæiske allierede ikke-EU-lande.

28. maj:

En dansk kampvognskører ved den danske kampvognseskadron i Bosnien bliver hårdt såret, da han kommer i klemme under kanonen på kampvognen. Overkonstaben dør fire dage senere af sine kvæstelser den 1. juni.

ØVRIGE MISSIONER MED DANSK DELTAGELSE

UNMISSET

Den 22. marts blev Øst Timors første grundlov underskrevet. Grundloven trådte i kraft 20. maj, hvor landet opnåede selvstændighed. FN missionen forbliver på Øst Timor i endnu to år men i reduceret udgave og under navnet United Nations Mission in East Timor (UNMISSET). Opgaverne inden for den civile administration, politi og forsvar overgår gradvist til lokalbefolkningen. FN styrken er blevet reduceret fra ca. 8.000 mand til 4.800 militære, heraf 114 militære observatører. Danmark bidrager med to stabsofficerer samt to observatører.

UNIKOM

United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission (UNIKOM) er en observatørmission på ca. 1.300 soldater, der siden Golfkrigen i 1991 har overvåget den demilitariserede zone mellem Irak og Kuwait. Selve observatørstyrken omfatter ca. 200 militære observatører, hvoraf Danmark stiller fem mand. Observatørstyrken støttes af en infanteribataljon fra Bangladesh samt en række støtteenheder.

UNMOP

United Nations Mission of Observers in Prevlaka (UNMOP) er en observatørmission på ca. 27 personer, der siden januar 1996 har overvåget afmilitariseringen af Prevlakahalvøen i Kroatien. Parterne opnåede i årets løb enighed om grænseproblematikken, og missionen ophørte efterfølgende 15. december 2002, hvor Danmark indtil 1. oktober havde bidraget med en observatør.

UNMOGIP

United Nations Military Observers Group in India and Pakistan (UNMOGIP) er en observatørmission på ca. 45 observatører, der siden januar 1949 har overvåget det omstridte grænseområde Kashmir mellem Indien og Pakistan. Danmark bidrager med seks observatører. Situationen mellem Indien og Pakistan blev midt på året meget spændt. Der blev opbygget store troppekoncentrationer på begge sider. Der fandt hyppige mortér- og artilleridueller sted hen over konfrontationslinien, som ofte medførte sårede og dræbte på begge sider. Situationen forblev højspændt i en kortere periode, hvor frygten for parternes eventuelle brug af atomvåben ikke kunne afvises. FN observatørerne havde i denne periode begrænset bevægelsesfrihed, ligesom pårørende, herunder danske familier, blev evakueret ud af landet.

UNMIK

United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK) blev oprettet i juni

Maj

28. maj:

Folketinget giver ved Folketingsbeslutning B 109 sit samtykke til udsendelse af ubåden SÆLEN til NATO's flådeoperationer i den østlige del af Middelhavet (operation Active Endeavour) i perioden 9. juli - 8. december 2002.

Danmark underskriver Memorandum of Understanding om dansk deltagelse i Joint Strike Fighter's udviklingsfase (System Development and Demonstration Phase) i Washington D.C.

Søopmåling på Grønland. Foto: Stefan Thomsen, søværnet.

1999 som en midlertidig civil administration i Kosovo. UNMIK har blandt andet til opgave at udføre de basale civile administrative funktioner i Kosovo, skabe mulighed for en politisk proces, der skal afgøre Kosovos fremtidige status, støtte genopbygning og humanitær bistand, opretholde lov og orden, fremme respekten for menneskeret-tighederne samt sikre, at alle flygtninge og internt fordrevne personer frit og uhindret kan vende tilbage til deres hjem i Kosovo. Forsvaret bidrog med én officer.

MONUC

Mission Observateur des Nations Unies a Congo (MONUC) har til opgave at monitere implementeringen af Lusaka-våbenhvileaftalen, der blev underskrevet 31. august 1999. Der er nedsat en Joint Military Commission med henblik på at etablere forbindelse med relevante hovedkvarterer samt udarbejde en plan for de stridende parter tilbagetrækning og demobilisering. Missionen skal tillige støtte humanitære hjælpeindsatser i området. Missionens samlede styrke er på ca. 5.600 mand, heraf ca. 500 observatører. Den 4. december 2002 vedtog FN's sikkerhedsråd ved resolution 1445 at udvide MONUC til 8.700 mand. Danmark bidrager med én stabsofficer ved Joint Military Commission samt én observatør.

UNOMIG

United Nations Observer Mission in Georgia (UNOMIG) er en observatørmission på ca.

Maj

29. maj:

Finansudvalget tiltræder aktstykke vedrørende anskaffelse af seks fartøjer til hjemmevernet til et samlet beløb på ca. 97 mio. kr. Anskaffelsen, som udgør 4. serie af fartøjer til marinehjemme-

værnet, er en del af en løbende udskiftning af marinehjemmevernets ældre kuttere af 20- og 70-klassen.

100 observatører, der siden august 1993 har overvåget våbenhvilen mellem Georgien og provinsen Abkhasien. Danmark bidrager til UNOMIG med seks observatører.

UNAMSIL

United Nations Mission in Sierra Leone (UNAMSIL) omfatter en fredsbevarende styrke samt observatører. Missionen blev oprettet i 1999 og har til opgave at støtte implementeringen af den indgåede fredsftale mellem regeringen og oprørsbevægelsen i Sierra Leone. Missionens samlede styrke er på ca. 17.500 mand herunder 250 observatører. På baggrund af velgennemførte valg i maj besluttede FN's sikkerhedsråd i september at reducere styrken med 4.500 mand over de efterfølgende otte måneder. Der er endvidere planlagt yderligere reduktioner foreløbigt ned til 5.000 mand ved udgangen af 2004 afhængigt af situationens udvikling, herunder især risikoen for at borgerkrigen i Liberia kan få afsmittende virkning. Danmark bidrager med to observatører.

UNTSO

United Nations Truce Supervision Organisation (UNTSO) er en observatørmission, der blev oprettet i juni 1948 efter våbenhvilen mellem Israel og landets arabiske naboer. Observatørstyrken omfatter ca. 150 observatører heraf 11 danske.

UNMEE

United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea (UNMEE) blev i juli 2000 etableret som en klassisk fredsbevarende operation, efter at Etiopien og Eritrea 18. juni 2000 underskrev en aftale om våbenhvile. Styrken er på omkring 4.200 soldater, heraf omkring 220 observatører. Danmark bidrager med fire observatører.

UNMIBH

United Nations Mission in Bosnia-Hercegovina (UNMIBH) blev etableret 1996 ved FN resolution 1035 som en opfølgning på NATO's intervention i området. Mandatet er tidsbegrænset, og styrkens opgaver består i en lang række funktioner i relation til håndhævelse af lov og orden i Bosnien-Hercegovina. Primært indgår et multinationalt civilt politikorps i missionen med enkelte militære forbindelsesofficerer, hvoraf Danmark bidrog med den ene indtil udgangen af 2002.

EU-monitorer

Danmark bidrager med EU-monitorer til det tidligere Jugoslavien (European Community Monitoring Mission (ECMM)). Missionen blev i 2000 reduceret fra ca. 410 ansatte til i alt 160 ansatte. Samtidig ændredes navnet fra ECMM til European Union Monitoring Mission (EUMM). Monitorerne rekrutteres fra forsvaret og politiet. Personellet udsendes til EU-missionen i Sarajevo, der fordeler monitorerne i hele området. Det danske bidrag består af ni EUMM-observatører.

Juni

4. juni:

Det danske specialstyrkebidrag til den amerikanske ledede internationale indsats til bekæmpelse af terrornetværk i Afghanistan hjemtages efter seks måneders udsendelse i henhold til folketingsbeslutning B 37 af 14. december 2001.

4. juni

Forsvarsministeren mødes med den amerikanske formand for "Joint Chiefs of Staff" general Richard B. Myers i anledning af generalens officielle besøg i Danmark. På mødet drøftes blandt andet behovet for nye militære kapaciteter og situationen i Afghanistan.

Kapitel 3

Forsvarets Efterretningstjeneste efter 11. september 2001

Opgaver

Forsvarets Efterretningstjeneste har til opgave at indsamle, analysere og formidle information om forhold i udlandet af betydning for Danmarks sikkerhed, herunder for danske militære enheder og andre, som er udsendt til løsning af internationale opgaver. Den efterretningsmæssige virksomhed er således rettet mod forhold i udlandet og omfatter transnationale forhold (især terror og spredning af masseødelæggelsesvåben) samt politiske, økonomiske og militære forhold af betydning for danske sikkerhedspolitiske beslutningstagere. Informationer indhentes over et bredt spektrum af muligheder, herunder elektronisk efterretningsindhentning og samarbejde med andre landes efterretningstjenester.

Forsvarets Efterretningstjeneste har desuden til opgave på vegne af forsvarschefen at varetage den militære sikkerhed inden for Forsvarsministeriets myndighedsområde. Denne virksomhed omfatter bl.a. forholdsregler mod spionage, sabotage og terrorvirksomhed mod forsvarrets anlæg, forsvarrets it-sikkerhed, samt sikkerhedsgodkendelse af forsvarrets ansatte og ansatte i civile virksomheder, der udfører opgaver for forsvaret eller for NATO.

Indsatsen mod international terrorisme efter 11. september 2001

Straks efter terrorangrebene 11. september 2001 blev der iværksat en omlægning af Forsvarets Efterretningstjenestes efterretningsmæssige indhentning for at dække terrorrelaterede emner i størst mulig udstrækning. Der blev sat ind på at fremskaffe flere oplysninger om terrorisme og analysen af international terrorisme blev styrket. På kort sigt skete den øgede indsats mod terrorisme først og fremmest gennem overførsel af personel fra andre af efterretningstjenestens arbejdsområder, suppleret med et mindre antal nyansættelser.

Som følge heraf kunne Forsvarets Efterretningstjeneste hurtigt øge rapporteringen vedrørende terrorisme generelt og vedrørende specifikke terrorrelaterede begivenheder, idet den interne omprioritering dog kun muliggjorde en begrænset kapacitetsforøgelse. Også rapporteringen vedrørende varsling af mulige terroraktioner mod danske styrker i udlandet blev intensiveret.

Juni

5.-7. juni:

Der afholdes NATO forsvarsministermøde i forskellige fora: Eurodinner, Den Nukleare Planlægningsgruppe, Forsvarsplanlægningskomitéen og Det Nordatlantiske Råd samt møde i

NATO Rusland Rådet. Den 7. juni afholdes der møde med den ukrainske forsvarsminister i NATO-Ukraine Kommissionen samt med forsvarsministrene i det Euro-Atlantiske Partnerskabsråd. .

De tre antenner bagest i billedet blev indviet i september 2002.

Foto: Forsvarets Efterretningstjeneste.

38

Tiltag på længere sigt

I november 2001 blev Forsvarets Efterretningstjeneste tildelt ekstraordinære bevillinger til terrorområdet. Det skete på grundlag af en planlægning i Forsvarets Efterretningstjeneste, der blev indledt hurtigt efter 11. september 2001.

Forsvarets Efterretningstjenestes langsigtede indsats mod international terror omfatter bl.a. øget indhentning af terrorrelaterede oplysninger gennem investering i anlæg og materiel, som vil muliggøre indhentning af flere oplysninger, herunder også fra nye geografiske områder og fra nye typer af kommunikation. Som følge heraf er der bl.a. anskaffet yderligere tre parabolantener til indhentning mod international satellitkommunikation.

Tilsvarende er der iværksat en udvidelse og omfattende reorganisering af analyse- og rapporteringsfunktionerne med henblik på at udnytte de større informationsmængder.

Effekten af den øgede indsats mod terror

For både indhentning og analyse gælder, at den forstærkede efterretningsmæssige indsats er rettet mod terroristernes organisation, netværk og finansielle støttestrukturer og mod tilgrænsende transnationale problemområder såsom spredning af mas-

Juni

8. juni:

Forsvarsministeren deltager i det nordisk-baltisk-amerikanske forsvarsministerråd i Tallinn (Estland). På mødet drøftes bl.a. terroristbekæmpelse, fokuseringen på nye kapabiliteter samt regionale sikkerheds- og forsvarspolitiske spørgsmål.

9. juni:

Danmark indtræder med ubåden SÆLEN i NATO's flådeoperationer i den østlige del af Middelhavet (operation Active Endeavour). Ubåden udsendes i henhold til folketingsbeslutning B 109 af 28. maj 2002 indtil 8. december 2002 (bliver senere ændret til 12. december 2002).

seødelæggelsesvåben og dertil knyttet teknologi, international våbenhandel, organiseret international kriminalitet m.v. Som en sikkerhedsmæssig foranstaltning afsættes der også flere ressourcer til beskyttelse mod "informations-krigsførelse".

For alle de nævnte områder gælder, at efterretningstjenesten har indsat personel med en bred vifte af kvalifikationer hvad angår bl.a. kendskab til sprog og fremmede kulturer, samt teknologiske og kommercielle forhold m.v. Ved den organisatoriske tilpasning har Forsvarets Efterretningstjeneste trukket på mange års erfaringer med at overvåge international våbenhandel og spredning af masseødelæggelsesvåben til støtte for implementering af ikke-spredningsaftaler og eksportkontrol m.v.

Risikoen for terroranslag mod danske styrker i udlandet, herunder især styrkerne i Afghanistan, har medført øget behov for efterretningsmæssig rapportering og orientering af forsvarrets myndigheder. Der er ligeledes konstateret et behov for orientering af civile myndigheder med opgaver inden for det danske totalforsvar.

Efter 11. september 2001 er der sket en øget udveksling af terrorrelaterede oplysninger med mange landes efterretningstjenester. Dette skyldes ikke blot den øgede mængde af oplysninger, men også en større villighed til at dele sensitive oplysninger med andre lande. Den øgede rapportering på terrorområdet fra Forsvarets Efterretningstjeneste indgår i dette samarbejdsmonster. De ekstraordinære danske bevillinger og den øgede efterretningsmæssige indsats mod terrorisme har således bidraget til at forstærke det internationale samarbejde mod terror.

Juni

14. juni:

Rumæniens udenrigsminister Mircea Dan Geoana har samtaler med forsvarsministeren i forbindelse med sit besøg i Danmark.

Flyvestation Værløse havde i f.m. åbent hus besøg af det franske Patrouille de France. Her ses holdet i en "Concorde-formation". Foto Flyvevåbnets Fototjeneste.

Juli

1. juli:

Forsvaret ydede i 2002 støtte til Danmarks EU formandskab, bl.a. lufttransport af stats- og udenrigsministeren i f.m. forhandlingsaktiviteter i Europa og Mellemøsten. Til støtte for politiets transport af de mange gæstende delegationer uddannede og opstillede forsvaret i samarbejde

med Hjemmeværnet 130 chauffører. Dernæst støttede forsvaret politiets sikkerhedsmæssige foranstaltninger på en række områder, bl.a. ammunitionsrydnings- og redningsberedskab. Forsvaret bidrog i samarbejde med det nyetablerede Center for Biologisk Beredskab ved Serum Institutet til et særligt biologisk beredskab.

Kapitel 4

NATO's topmøde i Prag

NATO-topmødet i Prag var et af de mest betydningsfulde i Alliancens historie. Beslutningen om at udvide NATO med syv lande, herunder de tre baltiske, var i sig selv vidtrækkende. Men herudover tog stats- og regeringscheferne tillige en række vidtrækkende beslutninger for at styrke og tilpasse Alliancens militære kapaciteter og strukturer.

Omdrejningspunktet for topmødet var dermed en omstilling af Alliancen gennem "nye medlemmer, nye kapaciteter og nye relationer". Topmødet demonstrerede, at den nødvendige politiske vilje er til stede for at fastholde NATO som en troværdig alliance. En alliance, der skal kunne imødegå det 21. århundredes nye strategiske udfordringer: International terrorisme, masseødelæggelsesvåben og missiler.

De nye trusler er reelle og nærværende. Det prægede topmødet og fik konkret udtryk ved en drøftelse af situationen i Irak. Alliancen bakkede op bag FN's bestræbelser, og mange lande – heriblandt Danmark – gav udtryk for, at de positivt ville overveje at deltage i en mulig militær operation, såfremt Irak ikke overholdt sine forpligtelser.

De store beslutninger, der blev truffet på topmødet, vil have afgørende betydning for Alliancens fremtidige rolle, ligesom de vil have stor indflydelse på den videre udvikling af dansk forsvar.

41

Nye medlemmer

NATO inviterede i alt syv lande til at indlede optagelsesforhandlinger om medlemskab af NATO (Bulgarien, Estland, Letland, Litauen, Rumænien, Slovakiet og Slovenien). Landene forventes at indtræde i Alliancen ved udgangen af maj 2004. Med de baltiske landes kommende NATO-medlemskab tages et historisk skridt mod et forenet og frit Europa. Udvidelsen vil fremme stabiliteten i og omkring Europa – ikke mindst set i sammenhæng med den samtidige udvidelse af EU – og vil dermed forbedre Danmarks sikkerhedspolitiske situation.

NATO's invitation af Estland, Letland og Litauen markerer en af dansk sikkerhedspolitik's største succeser nogensinde, og en betydelig del af æren kan tilskrives indsatsen fra dansk forsvar. Den danske støtte har fokuseret på at reformere overordnede for-

---

Juli

1. juli
Miljøstyrelsens ændrede støjbekendtgørelse der omfatter støjregulering af forswarets øvelsespladser og skyde- og øvelsesezoner træder i kraft. Den reviderede bekendtgørelse afspejler det nye aktivi-

tetsmønster og antallet af øvelsespladser og skyde- og øvelsesområder, som er en konsekvens af indeværende forsvarsforlig.

NATO's medlemsområde udvides betragteligt med syv lande. Alle 10 ansøgere er anført i den fremhævede kasse. Illustration: www.expandNATO.org.

42

svarsstrukturer, udvikle landenes selvforsvarsevne samt enden til at deltage i internationale operationer. Klare eksempler på fælles dansk-baltisk succes på disse områder er donationen af det danske inspektionsskib "BESKYTTEREN" til Estland, donation af et artilleri-system til Litauen, etableringen af det fælles baltiske forsvarsakademi (BALT-DEFCOL) i Estland samt uddannelse og udsendelse af mere end 2000 baltiske soldater på Balkan sammen med danske enheder siden 1994. Særligt sidstnævnte samarbejde har sendt signaler om balternes vilje og evne til at løse også NATO's fredsstøttende opgaver og har dermed givet de baltiske lande en mere markant profil i forhold til Alliancen.

De baltiske lande fortjener stor anerkendelse for, at det på ti år er lykkedes dem at skabe et troværdigt forsvar fra grunden. Selv om landene er kommet langt, vil optagelsen i NATO imidlertid indebære en betydelig udfordring for de tre lande. Der vil være tale om dels den umiddelbare integration – som vil være central af hensyn til deres evne til at fungere i Alliancen – og dels det lange træk med fortsat udvikling af landenes forsvarskapacitet, så de i rimelig grad kan bidrage til løsning af Alliancens opgaver. Der vil blive stillet krav til landene om fortsatte reformer, opbygning af relevante kapaciteter samt integration i NATO's kommando- og styrkestruktur og for-

Juli

1. juli

Forsvaret personel og dets familie udstationeret til tjeneste ved internationale stabe o.lign. opnår ret til at anvende det gule sygesikringsbevis ved læge- og tandlægebesøg under ophold i Danmark.

10. juli:

Danmark forlænger styrkebidraget til den internationale sikkerhedsstyrke i Kabul (ISAF) i yderligere seks måneder. I forbindelse med forlængelsen erstattes det hidtidige bidrag (ammunitionsrydningshold) med et bidrag omfattende forbindel-

svarsplanlægning. Danmark skal naturligvis fortsat støtte de baltiske lande i denne proces, og forsvarets østsamarbejde vil derfor blive refokuseret for at tilgodese dette perspektiv fuldt ud.

Nye kapaciteter og strukturer

Reform og omstilling er ikke kun aktuelle for de inviterede lande. Hvis de allierede og Alliancen generelt skal kunne håndtere de nye globale udfordringer, skal der nye kapaciteter til i form af styrker, våbensystemer og hovedkvarterer. Prag-beslutningerne om militære kapaciteter og strukturer er derfor kernen i NATO's omstilling. Der blev taget beslutning om etablering af en ny reaktionsstyrke, et nyt kapacitetsinitiativ, en modernisering af NATO's kommandostruktur, en undersøgelse af mulighederne for opstilling af et missilforsvar samt en række yderligere tiltag direkte relateret til forsvaret mod international terrorisme.

NATO reaktionsstyrke

Som et af de mest markante initiativer, blev det besluttet at etablere en NATO reaktionsstyrke ("NATO Response Force"). Der vil være tale om en slagkraftig, veluddannet og veludrustet styrke, der efter et rotationsprincip vil være på meget højt beredskab i en kortere periode. Styrken vil bestå af enheder fra alle tre værn og skal kunne indsættes globalt med kort varsel. NRF forventes at blive katalysator for den helt nødvendige transformation af Alliancens kapaciteter, herunder kapaciteterne i de enkelte medlemslande. Med etableringen af en reaktionsstyrke vil Alliancen være sikret evnen til at være hurtigt fremme ved konfliktsituationer med en slagkraftig styrke af betydelig størrelse. Fra dansk side vurderes forslaget – som nu skal udvikles yderligere – at få stor betydning for NATO's fremtidige rolle. Danmark vil naturligvis også skulle bidrage til styrken. Først i løbet af foråret 2003 vil det imidlertid stå klart, hvordan styrken mere konkret skal sammensættes og udrustes.

43

Nye militære kapaciteter

I Prag godkendtes desuden et initiativ (Prague Capabilities Commitment), der sigter mod at styrke de allierede landes militære kapaciteter. Stats- og regeringscheferne forpligtede sig politisk til en lang række konkrete investeringer i vigtige militære kapaciteter.

Styrkelsen af Alliancens kapaciteter har central betydning for NATO's fremtidige effek-

---

Juli

ses-, stabs- og støttepersonel på op til 50 soldater. Styrkebidraget udsendes i henhold til folketingsbeslutning B 45 af 11. januar 2002.

13. juli:

Hans Kongelige Højhed Kronprins Frederik deltager i festligholdelsen af Marinehjemmeværnets 50 års jubilæum i Nyborg.

44

Strategisk løftekapacitet er en forudsætning for hurtig indsættelse i fjerntliggende missionsområder. Her ankommer dele af ISAF 1 til Kabul, Afghanistan i et chartret transportfly.

Foto: Hærens Operative Kommando.

tivitet, troværdighed og relevans og skal ses i sammenhæng med reaktionsstyrken. Nye opgaver og strategiske trusler har betydet øgede krav til styrkernes evne til at deployere over større afstande, til udholdenhed, kampkraft og beskyttelse samt til at minimere utilsigtede civile tab. Det øgede fokus på kapaciteter skal også ses i et transatlantisk perspektiv. Hvis de europæiske allierede skal forblive attraktive samarbejdspartnere for USA, må kapacitetskløften mellem USA og de europæiske allierede mindskes.

Kapacitetsinitiativet er fokuseret på fire kapacitetsområder, som forsvarsministrene udpegede på deres møde i juni:

- Forsvar mod masseødelæggelsesvåben.
- Sikring af informations- og kommunikationsoverlegenhed.
- Forbedring af deployerede styrkers interoperabilitet og effektivitet.
- Sikring af styrkernes logistiske støtte og hurtige deployering.

Danmark bidrager på alle fire områder og har valgt at fokusere en væsentlig del af sine

Juli

17. juli:

Det Nordatlantiske Råd vedtager et forslag om at udligne forskelle mellem fordelingsnøglerne for henholdsvis NATO Security Investment Programme (NSIP) og NATO Militære Budget (MB) fra 1. januar 2003. Sagen blev rejst på initiativ af den dan-

ske repræsentant i NATO Senior Resource Board som reaktion på en problematik, der i en årrække har svækket samarbejdet om byrdefordeling mellem partnerlandene. Historisk har byrdefordelingsmekanismer indeholdt et incitament til at finansiere alliancefælles projekter over det af de to bud-

bidrag på deltagelse i multinationale projekter. Det giver mulighed for at tilvejebringe strategiske kapaciteter sammen med øvrige allierede, som hverken Danmark eller andre mindre nationer ville have råd til at anskaffe hver for sig. Dette gælder flybase- ret jordovervågning, lufttankningskapacitet samt strategisk sø- og lufttransportkapacitet. Inden for strategisk søtransport har Forsvaret – i samarbejde med en dansk rederivirksomhed – taget et særligt initiativ, det såkaldte "Ark-projekt", som sigter mod multinational tilvejebringelse af maritim løftekapacitet.

Herudover har Danmark givet tilsagn om bidrag inden for præcisionsvåbensystemer (fly- og søbaserede) og forsvar mod masseødelæggelsesvåben (koppevaccine og kollektiv beskyttelse mod atomare, biologiske og kemiske kampstoffer (ABC)). Det nuværende forsvarsforlig understøtter allerede det nye initiativ på en række områder. Derfor indeholder det danske tilsagn også bidrag, der afspejler visse af de større materielanskaffelser indeholdt i det nuværende forlig.

Der er tale om et substantielt dansk tilsagn, som rækker ind i kommende forligsperioder, og som derfor naturligtvis vil skulle indgå i drøftelserne om næste forlig.

Ny kommandostruktur

NATO's militære kommandostruktur er et væsentligt grundlag for Alliancens evne til at operere. Der er imidlertid behov for – i lyset af de nye sikkerhedspolitiske udfordringer – at gøre strukturen mere effektiv, strømlinet og mobil. På Prag-topmødet blev de første, helt overordnede principper for revisionen af strukturen vedtaget. Kommandostrukturen vil bestå af tre niveauer, og den vil i overvejende grad være fællesfinansieret. Der vil fortsat være to strategiske kommandoer. Én funktionel kommando med ansvar for den fortløbende udvikling af Alliancens styrker og kapaciteter og én operationel med ansvar for planlægning og gennemførelse af alle Alliancens militære operationer. Under dette niveau vil der være et antal operative hovedkvarterer med ansvar for planlægning og gennemførelse af værnsvælles operationer og endelig på tredje niveau taktiske, værnsvise hovedkvarterer og luftoperationscentre.

Alle overvejelser peger på, at der i en fremtidig smallere kommandostruktur vil være et meget begrænset behov for ikke-mobile hovedkvarterer, såsom det nuværende hovedkvarter i Karup, Joint Headquarters Northeast. Fra dansk side arbejdes der naturligvis for, at der også i fremtiden skal være en NATO facilitet på dansk grund. En vigtig forudsætning herfor er dog, at NATO faciliteter på dansk grund skal have militær relevans for både Danmark og Alliancen som helhed samt være fornuftigt også set ud fra en økonomisk synsvinkel.

Juli

getter, som nationerne bidrog mindst til. En introduktion af nye fordelingsnøgler sikrer, at hver nations bidragsats til de to budgetter udlignes. Initiativets succes har høstet anerkendelse fra NATOs generalsekretær såvel som flere alliancepartnere, hvilket bl.a. skal ses i lyset af, at der i

øjeblikket er fokus på effektivisering af procedurer i NATOs administrative struktur.

Kampen mod international terrorisme

Truslen fra international terrorisme, som med angrebet 11. september 2001 mod USA for alvor manifesterede sig, prægede topmødet og de beslutninger, der blev truffet. Samtlige beslutninger vedrørende nye kapaciteter og strukturer havde enten direkte eller indirekte til formål at bidrage til bekæmpelsen af international terrorisme. Hertil kom, at stats- og regeringscheferne vedtog et nyt militært koncept for forsvar mod terrorisme. Konceptet definerer NATO's mulige rolle i forbindelse med bekæmpelse af terrorisme og lægger op til, at NATO uden geografiske begrænsninger skal kunne påta-

*Personel fra Frømandskorpset går ombord i miljøskibet "Alba" ved en demonstration ved Frømandskorpsets 25 års jubilæum i Aalborg Havn.
Foto: Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste.*

August

14. august:
Finansudvalget tiltræder afhændelse af en del af den tidligere Flyvestation Tårstrup til Aarhus Lufthavn A/S. Dispositionen medfører en indtægt på 14,5 mio. kr. i indværende finansår.

Forsvarskommandoen bemyndiges til at oprette et større antal kombinationslægestillinger i Forsvarets Lægekorps, hvor de ansatte læger skal forrette tjeneste ved udvalgte større sygehuse samt kunne udsendes til konfliktforebyggende,

ge sig en central og pro-aktiv rolle i bekæmpelse af terrorisme. Stats- og regeringscheferne kunne også gøre status over tiltag til at forbedre forsvarsevnen mod masseødelæggelsesvåben. Disse drejer sig blandt andet om oprettelsen af mobile laboratorier, mobile enheder, der kan afbøde evt. skader fra masseødelæggelsesvåben, et træningscenter og lagre af modgifte mod biologiske og kemiske våben.

Det blev desuden besluttet at iværksætte en undersøgelse af mulighederne for at opstille et missilforsvar til beskyttelse af Alliancens territorium og befolkningscentre mod det fulde spektrum af missiltrusler.

Endelig vedtoges en plan for civil katastrofeplanlægning og et luftforsvarskoncept, og man enedes om at styrke samarbejdet på efterretningsområdet og i forhold til partnerlandene om terrorbekæmpelse.

Nye relationer

Topmødet demonstrerede, at NATO-Rusland samarbejdet har fået en lovende start efter stiftelsen af NATO-Rusland Rådet på Rom-topmødet i maj 2002. Rusland er en central partner for NATO, og det er vigtigt fortsat at arbejde for en styrkelse af samarbejdsrelationerne – multilateralt såvel som bilateralt.

Samarbejdet med partnerlandene blev ikke kun styrket indenfor terrorbekæmpelse. Der præsenteredes en samlet pakke på topmødet for den fremtidige udvikling af partnerskabet. Pakken vil sikre et fortsat vitalt partnerskab og fortsætte udbredelsen af sikkerhed og stabilitet i hele det euro-atlantiske område. Der er sat fokus på regionale forhold, militære reformer, interoperabilitet og forstærkede konsultationer. Der forudses blandt andet kollektive og individuelle handleplaner samt etablering af rådgivningscentre i partnerlande. Med disse tiltag skal det sikres, at landene i Centralasien, Kaukasus og på Balkan kan bringes fremad på samme måde, som PFP så succesfuldt har medvirket til udviklingen i de syv partnerlande, som blev inviteret indenfor i Prag.

Prag-topmødets store udfordring var at iværksætte en omfattende omstilling af Alliancen for at sætte medlemslandene bedre i stand til at håndtere den nye tids trusler. Denne udfordring blev løftet af medlemslandene, der beslutsomt og i enighed traf en række afgørende beslutninger: Alliancen blev udvidet, det gode forhold til Rusland

---

August

fredsbevarende, fredsskabende, humanitære og andre lignende operationer i udlandet i op til tre måneder årligt.

Foto: NATO HQ's.

48

og partnerlandene blev knæsat, og Alliancens militære kapaciteter og strukturer styrkedes. Det kan vi kun være tilfredse med fra dansk side. NATO er den primære søjle i dansk sikkerhedspolitik. Det er derfor helt afgørende, at NATO også i fremtiden kan være en effektiv, troværdig og relevant ramme for dansk forsvar og Danmarks sikkerhed. Beslutningerne fra Prag vil ikke blot have afgørende betydning for den videre udvikling af Alliancen, men også for udviklingen af dansk forsvar.

August

16. august:

Efter anmodning fra NATO stiller Danmark et helikopterbidrag til den igangværende indsats i Makedonien – operation Amber Fox – indtil 26. oktober 2002. Helikopterbidraget omfatter en helikopterdetachement bestående af tre helikoptere

og seks besætningsmedlemmer samt et støtteelement på 18 soldater. De danske helikoptere skal primært udføre rekognoscerings- og forbindelsesflyvninger til støtte for chefen for operationen.

Kapitel 5

Lønreformen (Ny løn)

Som arbejdsgiver for mange tusinde ansatte og som selvstændig forhandlingspartner har Forsvarsministeriet i løbet af 2002 aftalt nye overenskomster for perioden 2002-2005 med langt hovedparten af de faglige organisationer, der har forhandlingsretten for ansatte inden for Forsvarsministeriets område.

Den statslige sektor har i de seneste år sat øget fokus på decentral løndannelse baseret på medarbejdernes individuelle kvalifikationer og muligheder. Forsvarsministeriet har valgt at følge denne udvikling ved at indgå aftaler med de respektive organisationer om indførelse af nye lønsystemer for praktisk taget alle personelgrupper.

Generelt indebærer aftalerne, at der nu er skabt grundlag for, at personalet fremover kan overgå til et nyt lønsystem, som giver større mulighed for at aftale individuelle aflønninger i bedre overensstemmelse med den enkeltes personlige kvalifikationer og indholdet i den enkelte stilling.

Der er fra såvel Forsvarsministeriets som de faglige organisationers side gjort en stor indsats for at udarbejde lønaftaler, der kan opfylde flest mulige mål og interesser i denne forbindelse. Perioden 2003-2005 er således en periode, hvor håndteringen af det nye lønsystem på alle niveauer kan give den fornødne erfaring, med henblik på at den lokale løndannelse fremover bliver en naturlig del af et ansættelsesforhold for den ansatte, dennes kollegaer og de lokale aftaleparter.

Der er derfor tale om en lønreform, som fremadrettet vil blive et vigtigt personalepolitisk værktøj i den udvikling af forsvaret, der til stadighed er nødvendig, for at virksomheden fortsat kan fremstå som en dynamisk og effektiv organisation, der kan tiltrække og fastholde kvalificerede medarbejdere.

Lokale enheds- og myndighedschefer får en ny og mere fremtrædende rolle i løndannelsen. Løn bliver et ledelses- og styringsværktøj, og det er en ny og vigtig ledelsesopgave for forsvarets chefer at skabe sammenhæng mellem den lokale løndannelse, øvrige personalepolitiske værktøjer samt den enkelte myndigheds resultater, mål og strategier.

Lønnen – et vigtigt instrument

Med henblik på at kunne tiltrække, uddanne, udvikle og fastholde kvalificeret personale i forsvaret, har Forsvarsministeriet i den overordnede personalestrategi priorite-

August

18.-30. august:

Et dansk/tysk/østrigsk arbejdskommando med dansk deltagelse fra Gardehusarregimentet vedligeholder krigergrave fra treårskrigen (1848-50),

fra slaget ved Dybbøl 1864, m fl. på "Garnisionfriedhof Rensburg" i Tyskland.

*Deltagelse i internationale missioner kan give store oplevelser, her i Afghanistan.
Foto: Hærens Operative Kommando.*

50

ret en række forhold, herunder bl.a. kompetenceudvikling, familiepolitik, arbejdsmiljø/-tid mv., der alle kan og skal medvirke til opfyldelse af de stillede mål og behov.

Lønnen er således et vigtigt instrument til at understøtte sammenhængen mellem personalepolitikken og graden af målopfyldelse, hvor lønnen fremadrettet og i højere grad bør gives efter den enkeltes kvalifikationer, funktioner, resultater og ikke mindst kvaliteten af løsningen af opgaverne og dermed skabe en tydeliggørelse af sammenhæng mellem løn, indsats og kvalifikationer.

Forsvarsministeriet vil derfor lægge vægt på en fortsat udbygning og udvikling af lønreformen (Ny løn) ved fremtidige overenskomstforhandlinger.

Finansieringen af Ny løn (herunder overgangen til Ny løn) skal til stadighed finde sted inden for de givne bevillingsrammer. Dette medfører, at den fulde effekt af Ny løn og dermed muligheden for at skabe et tilstrækkeligt økonomisk råderum for lokal tillægsgennemførelse, først er til stede, når alt personel, som er omfattet af Nylønsaftaler er overgået til Ny løn. Derved opnås det maksimale råderum i kraft af frigørelse af midler bl.a. fra tidligere aftaler m.m. i de gamle lønsystemer.

August

20. august:
Forsvarsministeren aflægger besøg hos den svenske forsvarsminister Björn von Sydow. Under besøget drøftes bl.a. det nordiske ubådsprojekt VIKING og ministrene udtaler i fællesskab, at

Danmark og Sverige fortsætter med udviklingen af ubåden, efter at Norge trækker sig ud af samarbejdet.

Lønopdelingen

Selvom aftalerne mellem Forsvarsministeriet og de enkelte organisationer er forskellige, er der dog en række principper og elementer der er fælles, bl.a. opdelingen i en basisløn og en tillægsdel. Tillægsgdelen kan indeholde en kvalifikationsløn-, en funktionsløn- og en resultatlønsdel.

Basislønnen ydes for medarbejderens grundlæggende funktioner og kvalifikationskrav i forhold til stillingen. Basislønnen fastsættes centralt ved overenskomstforhandlinger.

Kvalifikationsløn ydes for medarbejderens faglige og/eller personlige kvalifikationer. Kvalifikationsløn kan fastsættes centralt ved overenskomstforhandlinger, decentralt eller lokalt.

Funktionsløn ydes for varetagelse af bestemte funktioner. Funktionsløn forhandles decentralt eller lokalt.

Resultatløn ydes for et opnået resultatmål i henhold til aftale. Resultatløn forhandles decentralt eller lokalt.

Forsvarsministeriet forventer i tiden fremover – strækkende sig ind i de kommende overenskomstperioder – at lønreformen vil udvikle sig i en positiv retning, og at Ny løn vil være et effektivt værktøj for de lokale chefer til at opnå den bedst mulige anvendelse af de ansattes ressourcer samtidigt med at den enkelte ansatte gives incitament til at udvikle sine personlige kompetencer.

September

3.-4. september:

Forsvarsministeriet er vært for BALTSEA på Hotel Marina i Vedbæk. Der afholdes møder i bl.a. The Baltic Defence College Board, The Baltic Battalion Steering Group og The Baltic Security Assistance

Steering Group med deltagelse fra 19 nationer. BALTBAT Steering Group, for hvilken Danmark har formandskabet, samles for sidste gang, idet ledelsen af BALTBAT overgår til de baltiske lande.

Et af kerneområderne i Prag kapabilitetsinitiativet er bl.a. tilvejebringelse af en større lufttankningskapacitet. Her ses en dansk F-16 lufttanke fra et amerikansk KC-135 fly i f.m. operation Enduring Freedom i Afghanistan. Foto: Flyvevåbnets Fototjeneste.

September

4. september:

Finansudvalget tiltræder et bygge- og anlægsprojekt til et samlet beløb på ca. 22,9 mio. kr. vedrørende faciliteter til Unmanned Aerial Vehicles (UAV) på Varde Kaserne. Projektet indeholder opbevaringsfaciliteter m.v. til forsvarrets nyligt indkøbte fjernopklaringsdroner.

Finansudvalget tiltræder salget af dele af Stevnstortet til Stevn Kommune. Det afhændede område består af et underjordisk kompleks med tilhørende overliggende areal på i alt ca. 371.000 m². Fortet påregnes fremover anvendt til museumsformål.

Kapitel 6

Strukturrelaterede bygge- og anlægsprojekter

Som følge af indeværende forsvarsforlig gennemfører forsvaret en markant struktur-omstilling med bl.a. betydelige reduktioner af støttestrukturen herunder antallet af etableringer. Hensigten er at skabe en bedre sammenhæng mellem rammer og opgaver.

Det har medført et behov for en engangsinvestering i bygge- og anlægsaktiver på ca. 1,3 mia. kr. (prisniveau 1999) for at kunne bidrage til en driftsbesparelse ved fuld implementering på ca. 1,6 mia. kr. pr. år (prisniveau 1999).

Det omfattende analysearbejde vedrørende de etableringsmæssige tilpasninger blev gennemført i 1998 og starten af 1999. Fokus i denne periode var at skabe en samlet plan, der sikrede de størst mulige driftsbesparelser bl.a. baseret på analyser vedrørende køb, salg, leje samt ny- og ombygning.

Forsvarsforliget eller "Aftale om forsvarets ordning 2000-2004" blev indgået 25. maj 1999. Herefter gik resten af 1999 og 2000 med udarbejdelsen af de endelige behovsopgørelser og byggeprogrammer herunder forundersøgelser, og der blev anmodet om bevillinger for hovedparten af projekterne.

Projektering og udbud af de fleste projekter blev gennemført frem til medio 2001, hvorefter udførelse af de egentlige arbejder primært gennemføres i indeværende og næste år.

Ved udgangen af 2002 forløber stort set samtlige bygge- og anlægsprojekter planmæssigt dvs. med forventet afslutning inden udgangen af 2004 samt inden for de økonomiske og kvalitetsmæssige krav.

Der forventes i alt gennemført ca. 53 strukturrelaterede bygge- og anlægsprojekter. Projekterne varierer fra administrations-, indkvarterings-, hangar-, værksteds-, garage-, og depotfaciliteter til opførelsen af et musikhus, stalde til Hesteskadronen og et ammunitionsrydningscenter. Projekterne spænder økonomisk fra ca. 2 til 200 mio. kr.

Projekternes varierede indhold belyses ved følgende tre eksempler: Flyvevåbnets Hoveddepot, Dronningens Artilleriregiment og Ammunitionsrydningscenter Sjælland.

September

12.-13. september:

Forsvarsministeriet afholder en workshop om EU miljøreguleringens betydning for militær virksomhed. 13 EU lande samt USA deltager. I forbindelse med workshoppen fremviser forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen i fællesskab, hvordan de forbered-

ge danske drifts- og plejeplaner sikrer en høj naturbeskyttelse og den offentlige adgang til forsvarets øvelsesområder samtidig med, at forsvaret fortsat kan gennemføre sine nødvendige uddannelses- og øvelsesaktiviteter.

Flyvevåbnets Hoveddepot

Samlingen af flyvevåbnets depotvirksomhed i et nyt hoveddepot på Flyvestation Skrydstrup medførte en reducere af bygningsmassen fra ca. 25.000 m² til ca. 10.000 m², en udsparring af ca. 84 årsværk og en besparelse på ca. 2 mio. kr. pr. måned. Projektet har kostet ca. 60 mio. kr., og var klar til brug 15. juli 2001.

I forbindelse med udførelsen af byggeriet blev der indgået en incitamentsaftale med entreprenøren, således at tidligere færdiggørelse ville blive belønnet. Dette bevirkede, at byggeriet blev afleveret næsten halvanden måned før aftalt, hvorved en større driftsbesparelse blev opnået. Som del af aftalen blev besparelsen delt med entreprenøren.

Projektet omfattede opførelse af ca. 10.600 m² bygninger for administration og lagerfunktioner samt etablering af arealer for køregård og parkering. Projektets kerne er en lagerhal på ca. 9.000 m², indrettet efter de mest moderne depotprincipper som et høj-lager med en frihøjde på otte meter indeholdende pallelager, varemottagelse/-forsendelse, hyldelager, søjleautomatlager, bulkager og gummilager. Der er etableret omfattende sikkerhedsmæssige foranstaltninger for at beskytte værdierne i bygningen.

54

Dronningens Artilleriregiment

Sammenlægningen af Nørrejske Artilleriregiment og Sønderjyske Artilleriregiment som Dronningens Artilleriregiment under opretholdelse af Hærens Artilleriskole og Centralkøreskolen på Varde Kaserne er et af de større strukturrelaterede projekter.

Tilgangen og sammenlægning af enheder medførte behov for yderligere faciliteter på Varde Kaserne. Af hensyn til hensigtsmæssigheden i udbygningen gennemførtes et mageskifte på ca. 57.000 m² med Varde Kommune. Endvidere blev kasernens regnvands- og kloaksystem renoveret forud for gennemførelsen af projektet. Projektet er stadig under udførelse og vil koste ca. 160 mio. kr.

Projektet omfatter en ny stabsbygning og en ny skolebygning til Hærens Artilleriskole på i alt ca. 1.500 m². Begge bygninger er udformet med åbent kontorlandskab og er taget i brug.

Fire nye indkvarteringsbygninger på i alt ca. 2.900 m² er opført, og tre ældre indkvarteringsbygninger på i alt ca. 1.700 m² er genindrettet, bl.a. med forberedelses- og undervisningslokaler i overetagen. Bygningerne er taget brug.

September

13. september:

Christiania indgår aftale med Forsvarsministeriet om lovliggørelse af 22 byggerier på Christiania. Aftalen er et tillæg til den rammeaftale/udviklingsplan, der er indgået mellem Forsvarsministeriet og Christiania. Finansudvalget tiltrådte forslaget (aktstykke 211)

om ydelse af en skattefri kompensation til tidligere udsendte soldater i international tjeneste. Kompensationen, der er en engangsydelse, ydes med 1.000 kr. pr. måned til personel, der har været udsendt i perioden 1. januar 1995 til 31. januar 2001 i en periode af minimum seks måneder.

Varde Kaserne. Garager med 1. eskadrons faciliteter til stabsbatteri, trukker batteri og selv-kørende batteri. Foto: Forsvarets Bygningstjeneste.

55

Endvidere opføres ca. 6.000 m² garager, værksteder og depotfaciliteter, ca. 8.000 m² garagepladser, et auditorium på ca. 800 m² til 200 personer samt en udbygning på ca. 700 m² af de eksisterende fritidsfaciliteter i forbindelse med cafeteriet. Dele af faciliteterne er i taget i brug. Endeligt omfatter projektet nedrivning og flytning af bygninger, etablering af støjvolde og parkeringspladser.

Ammunitionsrydningscenter Sjælland

Flytningen af Ingeniørregimentet og Hærens Ingeniør- og ABC-skole til Skive Kaserne skabte grundlaget for afhændelsen af Farum Kaserne med øvelsesareal til Farum Kommune. Kommunen ønskede at etablere boliger på området, og det var af sikkerhedsmæssige årsager derfor ikke muligt for ammunitionsrydningscenteret at blive i Farum. Derfor omfattede afhændelsen en kompensation fra køber på ca. 22,5 mio. kr. med henblik på etablering af en ny ammunitionsrydningsfacilitet et andet sted.

Ammunitionsrydningscenter Sjælland er hjemsted for den enhed, der bl.a. i forbindelse med fund af ammunitionsgenstande i den østlige del af landet undersøger og eventuelt fjerner disse.

September

15.-19. september:

Forsvarsudvalget og forsvarsministeren aflægger besøg i Estland, Letland og Litauen. Under besøgene holdes der bl.a. møder med landenes forsvarsudvalg og -ministre, ligesom dansk støtteprojekter besigtiges. Endvidere besøges den

fællesbaltiske bataljon, BALTBAT, på øvelsen "Baltic Eagle" samt det fællesbaltiske forsvarsakademium, BALTDEFCOL, som begge modtager dansk støtte.

Forsvarsministeren og Forsvarsudvalget på besøg ved Øvelse Baltic Eagle.

Foto: Forsvaret.

56

Konklusionen på en nærmere analyse af placeringsmulighederne for ammunitionsrydningscentret blev, at Afskydningsområde Aflandshage (Sydamager) var mest hensigtsmæssig af hensyn til uddannelses-, ressource- og driftsmæssige forhold.

Projektet omfatter opførelse af kontor-, værksteds- og garagebygning på ca. 620 m², opførelse af ammunitionsmagasiner på i alt ca. 155 m² og etablering af et desarmeringsanlæg på ca. 300 m². Herudover indgår bl.a. etablering af en skydeniche til afprøvning af udstyr, containerplads til kemiske produkter, befæstet areal til træning i betjening af bomberobot og demontering, transport og genetablering af fast inventar fra centret i Farum.

Af sikkerhedsmæssige årsager opføres bygningerne i kraftigt armeret jernbeton, støbt på stedet, ligesom bygningerne, der er delvist jordoverdækkede, placeres tæt ind til de eksisterende volde, der stammer fra tidligere raketbatteriers voldanlæg. Dette har særlig betydning for områdets karakter, der udgør den fredede del af Sydamager.

Projektet afsluttes ved årsskiftet 2002/2003, hvorefter der skal installeres en del specialudstyr fra Farum. Ammunitionsrydningscenter Sjælland forventes fuldt operativt, når Farum Kaserne endeligt frigøres pr. 1. april 2003.

September

23.-25. september:

Der afholdes uformelt NATO-forsvarsministermøde i Warszawa i Polen. Forsvarsministrene drøfter det kommende Prag-topmøde, hvor et af de centrale temaer vil være NATO's tilpasning til de nye sik-

kerhedspolitiske udfordringer, herunder revisionen af NATO's kommandoarrangementer samt et nyt kapacitetsinitiativ. Forsvarsministrene mødes tillige med den russiske forsvarsminister Ivanov.

Kapitel 7

Miljøindsats i forbindelse med internationale operationer

Forsvarets Bygningstjeneste har inden for myndighedsområdet i 2002 ydet støtte i forbindelse med gennemførelse af en række miljøundersøgelser og miljøoprydninger vedrørende de nye engagementer i Afghanistan, Kirgisistan og Makedonien samt senest flytning af styrkerne i Bosnien.

Ved ethvert etablerement såvel i Danmark som i udlandet, er det vigtigt at have kendskab til lokale miljøforhold, således at der kan foretages en aktuel miljø- og sundhedsfaglig vurdering af de miljøpåvirkninger, som soldaterne kan blive udsat for. Ligeledes er det vigtigt at få kortlagt forureningssituationen, før etablering af lejrene i udlandet, således at lejrlokaliteterne kan afleveres i samme miljømæssige stand ved hjemtagelse af styrkerne som ved indrykningen.

Forsvarets Bygningstjeneste har, som en konsekvens af det øgede behov for iværksæt-

C-130 lander på Station Nord, Grønland. Foto: J. E. Rasmussen, Flyvevåbnets Fototjeneste.

September

26. september:

Forsvarsministeren indvier Forsvarets Efterretningstjenestes moderniserede og udbyggede kommunikationsstation ved Hjørring.

30. september:

Det danske styrkebidrag i Afghanistan omfattende et C-130 transportfly, nødvendigt støttepersonel samt personel til pakning af gods mv., i alt ca. 75 soldater, hjemtages efter seks måneders udsendelse.

telse af miljøundersøgelser og miljøtiltag ved udsendte enheder, etableret et "miljøudrykningshold" bestående af tre miljøeksperter, der på kort varsel skal kunne gennemføre miljøundersøgelser ved danske enheder i udlandet.

Miljøeksperterne er videnskabelige medarbejdere, der har gennemført en militær grunduddannelse for civilt personel og har den nødvendige robusthed og fysik for at kunne blive udsendt til de indsatsområder, hvor det er påkrævet. Forsvarets Bygningstjeneste har tilvejebragt det nødvendige udstyr til prøveudtagning og feltanalyser, og dette står parat til afsendelse med kort varsel. Miljømedarbejderne deltager i militære flytransporter i mulig udstrækning såvel til egen transport som til transport af analyse- og feltudstyr. Dette har i adskillige tilfælde afkortet reaktionstiden fra iværksættelsestidspunktet til ankomsttidspunktet ved den relevante militære lejr.

De miljøundersøgelser, der er gennemført ved udsendte enheder siden 1999 har haft forskellige formål. Formålet har dels været at fremskaffe et datagrundlag for vurdering af de miljø- og sundhedsmæssige forhold generelt, dels at vurdere omfanget af miljøoprydninger i forbindelse med rømning af lejre.

De undersøgelsesparametre, der senere indgår i miljøundersøgelserne, afhænger af de lokale forhold, som f.eks. nærliggende forurenende industri, stedets tidligere anvendelse og områdets geologi m.v. Indledningsvis indsamles disse informationer af miljøeksperterne ved et forstudie af området. Det konkrete undersøgelsesomfang, bliver i hvert enkelt tilfælde planlagt i samarbejde med den ansvarlige militære myndighed.

Ved gennemførelse af en typisk miljøundersøgelse bliver der udtaget prøver af jord, luft og vand, som efterfølgende bliver analyseret for en række relevante parametre. Enkelte analyser bliver foretaget på stedet, mens andre prøver først bliver analyseret på et civilt laboratorium ved hjemkomsten til Danmark.

Som grundlag for vurdering af de undersøgte parametre anvendes de danske kvalitetskriterier og grænseværdier. I tilfælde hvor der konstateres overskridelser af disse værdier, bliver Forsvarets Sundhedstjeneste og Miljøstyrelsen taget med på råd for at tilvejebringe en konkret arbejdsmiljø- og sundhedsfaglig vurdering af resultaterne.

I foråret 2002 gennemførte Forsvarets Bygningstjeneste miljøundersøgelser ved den danske lejr i Kabul i Afghanistan i forbindelse med International Security Assistance Force, ISAF, og ved den danske lejr i Manas i Kirgisistan i forbindelse med Operation Enduring Freedom. Det var den 9. og 10. miljøudrykning til danske internationale operationer. Her omfattede undersøgelserne målinger af luft, jord og vand for indhold af miljøfremmede stoffer samt målinger af radioaktiv baggrundsstråling og støj.

September/oktober

30. september – 3. oktober:
Danmark afholder et "Defence Management Seminar" for de sydøsteuropæiske lande i Zagreb, Kroatien. Seminaret bliver afholdt til støtte for NATO's South East Europe Initiative og afholdes

med praktisk støtte fra Kroatien. I seminaret deltager repræsentanter fra Bosnien-Herzegovina, Bulgarien, Kroatien, Ungarn, Italien, Makedonien, Rumænien, Slovenien og den føderale republik Jugoslavien.

Teltlejr i Afghanistan. Foto: Hærens Operative Kommando

I efteråret 2002 blev der gennemført oprydninger af jordforureninger i de to lejre i Bosnien, Camp Dannevirke og North Pole Barracks. For sidstnævnte lejr, der er en multinational lejr, er Danmark valgt til "lead nation" for miljøundersøgelserne og de efterfølgende miljøoprydninger. Forureninger, der skyldtes aktiviteter omkring tankanlæg og påfyldning af generatorer, var allerede konstateret ved forudgående undersøgelser udført af Bygningstjenestens miljøeksperter. Ved miljøoprydningen blev der taget kontakt til de lokale myndigheder for på forhånd at opnå accept af miljøoprydningerne. Der blev endvidere anvendt lokale entreprenører i forbindelse med opgravning og bortkørsel af forurenede jord samt retablering.

Miljøundersøgelserne sammenfattes i en konkret risikovurdering, og på baggrund heraf udarbejdes anbefalinger til forbedring af miljøforholdene i lejrene. Som eksempler kan blandt andet nævnes, at miljøundersøgelserne i Eritrea og Kosovo resulterede i afgravning af en stor del af lejrenes areal og flytning af tromler med kemikalier og raketbrændstof.

Oktober

1. oktober:

Danmark indtræder i henhold til folketingsbeslutning B 37 af 14. december 2001 i den amerikansk ledede koalition til bekæmpelse af terrornetværk i Afghanistan med et styrkebidrag på seks F-16 kampfly og støttepersonel, i alt ca. 150 soldater.

Bidraget stationeres på en base i Kirgisistan sammen med 12 norske og hollandske F-16 (European Partnership Air Forces) og udsendes i en periode på op til seks måneder.

60

"Olaf Rye" lejren. Foto: Hærens Operative Kommando.

På basis af de efterhånden mange erfaringer, der er høstet i forbindelse med gennemførelse af miljøundersøgelser ved udsendte enheder, er der etableret et solidt netværk og godt samarbejde mellem Forsvarskommandoen med underlagte myndigheder og Forsvarets Bygningstjeneste. Et effektivt og kompetent team fra myndighederne er således blevet opbygget til varetagelse af disse specielle miljøopgaver i udlandet.

Oktober

4.-5. oktober:

Forsvarsministeren deltager i uformelt EU-forsvarsministermøde på Kreta. Mødet ledes af den græske forsvarsminister på grund af det danske forsvarsforbehold. På mødet drøftes bl.a. udviklingen af militære kapaciteter.

9.-11. oktober:

Hans Kongelig Højhed Prins Joachim, ledsaget af forsvarsminister Svend Aage Jensen, besøger de danske styrker ved SFOR.

Tillæg 1

Forsvarets Økonomi

Forsvarsbudget

Nedenstående tabeller belyser i hovedtræk udviklingen i forsvarsbudgettet i perioden 1999-2003. For så vidt angår perioden indtil 1999 baserede forsvarsbudgettet sig på Aftale af 8. december 1995 om forsvarets ordning 1995-1999. Hovedsigtet i dette forsvarsforlig var at videreføre den omstrukturering af dansk forsvar, som den sikkerhedspolitiske situation mv. tilsagde.

Forsvarsbudgettet for 2000-2003 baserer sig på Aftale af 25. maj 1999 om forsvarets ordning 2000-2004. I nærværende forsvarsforlig sker der en betydelig omstilling af dansk forsvar muliggjort af den ændrede sikkerhedspolitiske situation. Vægten i dansk forsvar forskydes fra mobilisering til krisestyring og vægt på reaktionsstyrker.

Budgettet reguleres som hidtil for stigninger i personeludgifterne, for pensionsreguleringer og andre nye eller ændrede afgifter samt for valutakursudsving og prisudvikling på materiel, brændstof m.m., som det er nødvendigt at importere. Forsvarsbudgettet reguleres i øvrigt efter samme regler som det øvrige statsområde.

November

1. november:

Hans Kongelige Højhed Prins Henrik og forsvarsministeren deltager i festligholdelsen af Forsvarets Bygningstjenestes 50 års jubilæum. Begivenheden markeres ved et jubilæumsarrangement på Holmen. Ved samme lejlighed overrækkes

Forsvarets Bygningstjenestes Arkitekturpris og Forsvarets Bygningstjenestes Ingeniørpris.

Lodsvæsenets struktur ændres fra syv til tre lodserier.

Forsvarsbudgettets hovedposter

Tabel 1: Forsvarsbudgettets hovedposter for perioden 1998-2002 i mio. kr. (årets priser)

	1998	1999	2000	2001	2002
Fællesudgifter	124,6	129,7	153,1	166,1	268,6
Centralstyrelsen	124,6	129,7	153,1	166,1	268,61
Militært forsvar	16.568,9	16.881,9	16.823,8	17.836,6	17.720,2
Forsvarskommandoen og Hjemmeværnet	16.232,0	16.410,4	16.397,8	17.436,9	17.256,2
Særlige udgifter vedr. NATO	197,4	327,3	309,3	290,1	353,6
Service- og hjælpetjenester	139,5	144,2	116,7	109,6	110,4
Civil virksomhed	221,9	225,8	266,6	226,4	237,1
Farvandsvæsen m.v.	197,4	194,1	243,3	206,3	224,2
Øvrig civil virksomhed	24,5	31,7	23,3	20,1	12,9
Forsvarsbudget i alt	16.915,4	17.237,4	17.243,5	18.229,1	18.225,9

62

Anm.: For 1998-2000 er der anvendt statsregnskabstal og for 2001 tal fra finanslov samt forslag til tillægsbevillingslov.

For 2002 er anvendt tal fra finanslovsforslaget for 2002 (januar 2002).

De anførte beløb for 1998-2002 er ekskl. "Indtægtsbudgettet" ("Isafgifter fra skibe og havne" og "Renter").

Forsvarsbudgettet er opgjort ekskl. moms.

Note: ¹⁾ Beløbet omfatter udgifter på 104,2 mio. kr. til østsamarbejdsaktiviteter, som vil blive fordelt på myndigheder ved forslag til tillægsbevillingslov for 2002.

November

4. november:

Forsvarsministeren åbner en EU-Latin America and Caribbean conference om kvinder i fredsbevarende operationer i Santiago, Chile. I tilknytning hertil har ministeren samtaler med den chilenske forsvarsminister Michelle Bachelet.

5. november:

SHIRBRIG-SOFA (UN Stand By High Readiness Brigade, Status of Forces Agreement) træder i kraft for Norge, Rumænien og Danmark.

Forsvarsbudgettets udgiftsfordeling på hovedområder

Tabel 2: Forsvarsbudgettets udgiftsfordeling på hovedområder for perioden 1998-2002 i pct.

	1998	1999	2000	2001	2002
Forsvarsbudget i alt i mio. kr. (årets priser)	16.915,4	17.237,4	17.243,5	18.229,1	18.225,9
Lønudgifter (pct.)	54,7	54,6	52,7	52,9	51,8
Udgifter til materiel-anskaffelser (pct.) ¹	18,9	18,3	21,7	18,4	18,5
Udgifter til større skibe, byggeri og infrastruktur (pct.)	2,6	2,7	1,6	4,1	6,4
Øvrige udgifter (pct.) ²	23,8	24,4	24,0	24,6	23,3
I alt (pct.)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

63

Noter:

- 1) Omfatter alle materielanskaffelser, jf. finanslovens standardkonto 15, "Erhvervelse af materiel, netto".
- 2) Omfatter primært køb af varer og tjenesteydelser samt leje, vedligeholdelse og skatter.

November

6. november:

Hirsholmene overdrages ved kongelig resolution fra Forsvarsministeriet, Fæstnings- og Natursekretariatet, til Skov- og Naturstyrelsen under Miljøministeriet med virkning fra 1. januar 2003.

18. november:

Der afholdes Nordisk Forsvarsministermøde i Oslo.

Udgifter til forsvarrets internationale opgaver

Tabel 3: Udgifter til internationale opgaver for perioden 1998-2002 i mio. kr. (årets priser)

	1998	1999	2000	2001	2002
NATO ¹	506,7	647,6	646,6	588,8	698,4
Deltagelse i FN-, OSCE- og NATO-opgaver ²	594,3	979,8	1.134,7	956,5	969,2
EU-monitorer og OSCE-observatører ²	15,1	18,3	11,2	6,2	6,7
Øst-samarbejde	86,2	90,5	73,4	104,2	104,2
Internationale udgifter i alt	1.202,3	1.736,2	1.865,9	1.655,7	1.778,5

Anm.:

For 1998-2000 er anvendt regnskabstal. For 2001-2002 er anvendt budgettal.

64

Noter:

1) Omfatter "Særlige udgifter vedr. NATO" samt udgifter til NATO-stabe (netto).

2) Udgifterne er opgjort brutto inkl. lagertræk.

November

19. november:

Rapporten fra undersøgelseskommissionen vedrørende Kabul-ulykken den 6. marts 2002 offentliggøres af forsvarschefen på en pressekonference i Kastellet. Rapporten konkluderer, at ulykken var

forårsaget af brug af uegnet værktøj og forkert håndtering af sprængstoffet på et SA 3 missil under et uautoriseret forsøg på fjernelse af sprængstoffet fra sprængstoffet. Rapporten er overgivet til Generalauditøren, som er den mili-

---

NATO-landenes forsvarsudgifter

Tabel 4 og 5 viser NATO-landenes forsvarsudgifter henholdsvis som andel af bruttonationalproduktet og pr. indbygger opgjort i USD.

Forsvarsudgifternes opgørelse bygger på fælles NATO-definition, som for Danmarks vedkommende adskiller sig fra det af Folketinget vedtagne forsvarsbudget. NATO-definitionen indebærer, at visse udgifter uden for § 12 (Forsvarsministeriet) medregnes, herunder f.eks. dele af Danmarks Meteorologiske Institut og Kort- og Matrikelstyrelsens budgetter, de faktisk udbetalte pensioner og moms. Endvidere medtages visse driftsudgifter under den civile virksomhed ikke.

November

tære anklagemyndighed, der vil forestå en eventuel retlig undersøgelse af ulykken og som skal vurdere eventuelt ansvar.

19. november:

Under græsk ledelse deltager forsvarsministeren i formelt EU-forsvarsministermøde i rammen af Rådet for generelle anliggender og eksterne forbindelser. På mødet drøftes status for udviklingen af militære kapaciteter samt relationerne mellem EU og NATO.

Tabel 4: NATO-landenes forsvarsudgifter i pct. af bruttonationalprodukt for perioden 1997-2001 (årets priser)

	1997	1998	1999	2000	2001
Tyrkiet	4,1	4,4	5,4	5,0	5,0
Grækenland	4,6	4,8	4,9	4,9	4,8
USA	3,3	3,1	3,0	3,0	3,0
Frankrig	2,9	2,8	2,7	2,6	2,6
NATO	2,7	2,6	2,6	2,6	2,5
Storbritannien	2,7	2,6	2,5	2,5	2,4
Tjekkiet	-	-	2,2	2,3	2,2
Portugal	2,3	2,1	2,1	2,1	2,1
Italien	2,0	2,0	2,0	2,1	1,9
Polen	-	-	2,1	1,9	1,8
Norge	2,1	2,3	2,2	1,8	1,8
Ungarn	-	-	1,6	1,7	1,8
Holland	1,8	1,7	1,8	1,6	1,6
Danmark	1,7	1,6	1,6	1,5	1,5
Tyskland	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5
Belgien	1,5	1,5	1,5	1,4	1,3
Spanien	1,4	1,3	1,3	1,3	1,2
Canada	1,2	1,3	1,3	1,2	1,1
Luxembourg	0,8	0,8	0,7	0,7	0,8

66

Anm.:

Tjekkiet, Polen og Ungarn indtrådte som NATO-medlemmer i 1999.

November

20. november:

Finansudvalget tiltræder et bygge- og anlægsprojekt til et samlet beløb på ca. 25,5 mio. kr. vedrørende etablering af værkstedsfaciliteter til kampvogn Leopard 2A4 og etablering af bade- og

omklædningsfaciliteter i Oksbøllejren. Projektet er en konsekvens af "Aftale om forsvarsordning 1995-1999" af 8. december 1995.

Tabel 5: NATO-landenes forsvarsudgifter pr. indbygger i USD for perioden 1997-2001 (1995-prisniveau og -vekselkurs)

	1997	1998	1999	2000	2001
USA	984	948	945	981	958
Norge	793	840	827	807	821
Frankrig	808	781	785	779	779
Grækenland	541	587	606	635	645
NATO	634	620	582	596	585
Danmark	595	595	587	568	579
Storbritannien	541	545	530	542	532
Holland	517	508	529	502	519
Tyskland	481	482	490	490	484
Luxembourg	375	396	399	403	457
Belgien	426	425	429	428	413
Italien	336	343	350	368	354
Portugal	260	251	261	270	273
Canada	256	277	285	272	260
Spanien	216	212	216	223	221
Tjekkiet	-	-	114	122	119
Tyrkiet	117	119	123	122	113
Ungarn	-	-	84	95	102
Polen	-	-	83	80	79

Anm.:

Tjekkiet, Polen og Ungarn indtrådte som NATO-medlemmer i 1999.

November

21.-22. november:

Forsvarsministeren deltager i NATO-topmøde i Prag sammen med statsministeren, udenrigsministeren og formanden for det grønlandske hjemmestyre Jonathan Motzfeldt.

29. november:

Miljøskibet GUNNAR SEIDENFADEN afsejler til Spanien for at deltage i oprydningen efter det forliste tankskib PRESTIGE.

Tillæg 2

Beslutningsforslag i 2002

Nr.	Forslag	Stillet	Behandlet
1	Forslag til folketingsbeslutning om dansk militær deltagelse i en international sikkerhedsstyrke i Afghanistan. (B 45) Af udenrigsministeren (Per Stig Møller)	8/1-02	1. behandling, 9/1-02 2. behandling, 11/1-02
2	Forslag til folketingsbeslutning om et udvidet dansk maritimt bidrag til NATO's flådeoperationer i den østlige del af Middelhavet. (B 109) Af udenrigsministeren (Per Stig Møller).	8/5-02	1. behandling, 15/5-02 2. behandling, 28/5-02

December

8.-10. december:

Forsvarsministeren besøger den danske bataljon ved KFOR samt KFOR-hovedkvarteret i Kosovo.

11. december:

Finansudvalget tiltræder aktstykke vedrørende anvendelse af ca. 526 mio. kr. til anskaffelse af mindre standardfartøjer af typen MK I og typen MK II til søværnet.

Tillæg 3

Forespørgsler i 2002

Nr.	Forespørgsel	Stillet	Foretaget
1	Forespørgsel til forsvarsministeren og justitsministeren om USA's og Storbritanniens aflytningssystemer. »Hvad kan ministrene oplyse om regeringens kendskab til USA's og Storbritanniens aflytningssystemer, herunder Echelon, og om mulighederne for at opnå aftaler med USA og Storbritannien om forbud mod ulovlig aflytning og statslig industrispionage?« (F 10) Af Keld Albrechtsen (EL) og Søren Søndergaard (EL)	Anmeldt 11/12-02 Fremmet 14/12-02	21/2-02
2	Forespørgsel til forsvarsministeren om Christiania. »Hvilke planer har regeringen for arealet Bådsmadsstrædes Kaserne (Christiania) på Christianshavn?« (F 16) Af Per Dalgaard (DF) og Peter Skaarup (DF)	Anmeldt 22/1-02 Fremmet 29/1-02	9/4-02
3	Forespørgsel til udenrigsministeren om NATO's fremtidige udvikling. »Hvad er den danske regerings holdning til NATO's fremtidige udvikling op til NATO-mødet i Prag?« (F 35) Af Villy Søvnald (SF), Margrete Auken (SF) og Aage Frandsen (SF)	Anmeldt 22/3-02 Fremmet 5/4-02	28/5-02

December

20. december:

Danmark forlænger styrkebidraget til den internationale sikkerhedsstyrke i Kabul (ISAF) i yderligere seks måneder. Det danske bidrag omfatter forbin-

delses-, stabs- og støttepersonel på op til 50 soldater. Styrkebidraget udsendes i henhold til folketingsbeslutning B 45 af 11. januar 2002.

Tillæg 4

Samrådsspørgsmål 2002

Nr.	Spørgsmål	Stillet	Udvalg
A	Er det efter ministerens opfattelse tilstrækkeligt - for at undgå ulykker med våben - at hjemmeværnets ammunition afleveres i depot, når næsten samme ammunition kan købes i enhver jagtforretning.	7/2-02	FOU
B	Finder ministeren, at de eksisterende erstatningsregler i personelloven er tilstrækkelige, jf. dommen ved Vestre Landsret i sagen om en 21-årig soldats selvmord som følge af psykiske traumer, pådraget i international tjeneste.	17/4-02	FOU
C	Ministeren anmodes om at redegøre for hele forløbet af Hvidt-sagen (kulminerende med aflysningen af forsvars- chefens afskedsparade og forsvarschefens afgang fra forsaret), herunder anmodes ministeren om at redegøre for de initiativer, som ministeren agter at tage for at normalisere forholdet til den militære del af forsaret og dermed genskabe det trygge samarbejde og den tillid mellem minister og forsvarschef, som er nødvendigt for det danske forsvars virke.	21/5-02	FOU
D	Ministeren anmodes om at uddybe sine udtalelser til pressen vedrørende anvendelse af Thule-radaren i forbindelse med de amerikanske missilforsvarsplaner, herunder om ministeren er korrekt citeret og i bekræftende fald, hvilken betydning ministeren tillægger grønlandske synspunkter vedrørende Thule-spørgsmålet. Der henvises til ministerens udtalelser på et møde for Berlingske Tidendes læsere torsdag den 16. maj 2002 samt til Berlingske Tidende fredag den 17. maj 2002.	23/5-02	FOU

Nr. Spørgsmål	Stillet	Udvalg
E Ministeren bedes redegøre for forlydender i pressen om budgetoverskridelser på ca. 100 mio. kr. i forsvaret og i særdeleshed redegøre for, hvordan disse eventuelle overskridelser er mulige, når man betænker, at forsvaret ikke har været omfattet af regeringens "grønthøster"-nedskæringer.	22/8-02	FOU
F Med henvisning til vedlagte artikel fra Jydske Vestkysten den 29. august 2002 bedes ministeren redegøre - udspecificeret - for udgifterne i forbindelse med forsvarets øvelser, herunder også midler til f.eks. mad, logi (leje af sommerhuse, pensionater etc.).	30/8-02	FOU
A Ministeren bedes redegøre for forsvarets voldsomme budgetoverskridelse på 1 mia. kr.	13/12-02	FOU
E Kan ministeren bekræfte oplysningerne i Ekstra (JM)Bladet den 18. maj 2002 om eksistensen af Echelon og Echelon II, og vil ministeren på den baggrund lade PET foretage en undersøgelse af USA's og Storbritanniens aflytningsaktiviteter i Danmark samt rejse sagen i EU under det danske formandskab med henblik på indgåelse af internationale aftaler om beskyttelse mod ulovlig aflytning?	23/5-02	EUU

Nr. Spørgsmål	Stillet	Udvalg
F I bogen "Gåden om Echelon" er anført oplysninger (SM) om samarbejde mellem danske og amerikanske efterretningstjenester på aflytningsområdet, herunder aktiviteterne i Ravnstrup bunkeren, i Skibby-lejren og på Aflandshage, samt oplysningerne om en kongresrapport fra USA, der påviser, at efterretningstjenesterne har aflyttet de forkerte. I den forbindelse ønskes oplyst, om statsministeren vil gå ind i Echelon-sagen og anmode forsvarsministeren og justitsministeren om at udarbejde en redegørelse for Danmarks kendskab til de amerikansk/britiske aflytningssystemer samt for problemet med aflytning af store mængder af telekommunikation uden dommerkendelse og udveksling heraf mellem Danmark, Storbritannien og USA?	23/10-02	EUU

Ordliste

AGS	Alliance Ground Surveillance. NATO-projekt. Udvikling af et fælles overvågningssystem baseret på luftbårne radarer, der kan erkende bevægelige såvel som stationære objekter på jordoverfladen.
AWACS	Airborne Warning and Control System. Luftbåren radarinstallation til overvågning og kontrol af fly.
BALTBAT	Baltic Battalion. Den fælles baltiske fredsbevarende bataljon, hvor soldaterne bl.a. uddannes i Danmark.
BALTDEFCOL	Baltic Defence College. Et fælles baltisk forsvarsakademi etableret i Tartu i Estland.
CFE	Conventional Armed Forces in Europe. Betegnelsen for en konventionel nedrustningsaftale i Europa fra Atlanten til Ural, som trådte i kraft i 1992. CFE traktaten binder også parterne til at levere detaljerede informationer om deres forsvar og give adgang til gensidige inspektioner.
DeMars	Dansk Forsvars Management- og Ressourcestyringssystem.
DCI	Defence Capability Initiative. Et initiativ til styrkelse af NATO's militære kapaciteter.
DPC	Defence Planning Committee. NATO's forsvarsplanlægningskomité.
EAPC	Euro-Atlantic Partnership Council. Det Euro-Atlantiske Samarbejdsråd, der afløste NACC i 1997.
EOD	Explosive Ordnance Disposal. Ammunitionsrydning, dvs. rydning og desarmering af konventionel ammunition, dvs. bomber, granater og miner.
ESDI	European Security and Defence Identity. Den Europæiske Sikkerheds- og Forsvarsidentitet.

ESDP	European Security and Defence Policy. Den Europæiske Sikkerheds- og Forsvarspolitik.
EU	European Union. Den europæiske union.
FN	De Forenede Nationer. Se også UN.
FRY	Former Republic of Yugoslavia.
ICTY	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. Den internationale krigsforbryderdomstol i Haag.
ISAF	International Security Assistance Force. Den internationale styrke, indledningsvis under britisk ledelse, som skal støtte den afghanske overgangsadministration i Kabul.
KFOR	Kosovo Force. NATO-ledet multinational militær styrke indsat i Kosovo.
MAP	Membership Action Plan. Rådgivning fra NATO om politiske, økonomiske, forsvars- og ressourcemæssige samt retlige aspekter af aspirantlandenes forberedelser.
MCMFORNORTH	Mine Countermeasures Force, North. NATO's nordlige stående minerydningsstyrke.
MNC NE	Multinational Corps Northeast. Det multinationale korps med hovedkvarter i Szczecin i Polen, hvor Danmark, Tyskland og Polen bidrager.
NAC (D)	North Atlantic Council for Defence Ministers. Det Nordatlantiske Råd for forsvarsministre.
NATO	North Atlantic Treaty Organization. Den Nordatlantiske Traktatorganisation.
NORDCAPS	Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support. Nordisk samarbejde inden for det fredsstøttende område.
NPG	Nuclear Planning Group. NATO's nukleare planlægningsgruppe.

NUC	NATO-Ukraine Commission. NATO-Ukraine kommissionen.
OHR	Office of the High Representative (Bosnia). Den Høje Repræsentant for Bosnien-Herzegovina. Parterne i Dayton fredsaftalen anmodede det internationale samfund om at udpege en Høj Repræsentant, som kunne varetage den overordnede koordination af den civile indsats i Bosnien-Herzegovina.
OSCE	Organization for Security and Co-operation in Europe. Organisationen for sikkerhed og samarbejde i Europa.
PfP	Partnership for Peace. Partnerskab for Fred. Udviklet inden for rammer af NACC som et vigtigt skridt i NATO's åbning mod øst.
PJC	Permanent Joint Council. NATO-Ruslands permanente samarbejdsråd.
PSC	Political and Security Committee. EU's Udenrigs- og Sikkerhedspolitiske Komité.
SACEUR	Supreme Allied Commander Europe. Den øverstkommanderende for NATO styrkerne i Europa.
SFOR	Stabilization Force. Den NATO-ledede militære styrke, der afløste IFOR i Bosnien-Herzegovina.
SHIRBRIG	Multinational Stand-by High Readiness Brigade for United Nations Operations. Hurtig udrykningsstyrke til rådighed for FN, hvor planlægningselementet ligger på Høvelte Kaserne i Nordsjælland. SHIRBRIG blev erklæret til rådighed for FN fra ultimo januar 2000.
STANAVFORLANT	Standing Naval Force Atlantic. NATO's stående styrke i Atlanten.
STANAVFORMED	Standing Naval Force Mediterranean. NATO's stående styrke i Middelhavet.
UN	United Nations. Se også FN.

UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees. FN's Flygtninge Højkommissær.
UNIFIL	United Nations Mission in Libanon. En FN-ledet fredsbevarende mission i det sydlige Libanon
UNMEE	United Nations Mission in Etiopia/Eritrea. En FN-ledet fredsbevarende mission i Etiopien/Eritrea.
UNMIK	United Nations Interim Administration Mission in Kosovo. FN's midlertidige civile administration i Kosovo.
WEAG	Western European Armaments Group. Forum for det vesteuropæiske forsvarsmaterielsamarbejde.
WEAO	Western European Armaments Organisation. Et "europæisk materielagentur", der varetager opgaver for nationerne inden for forsknings- og teknologiområdet.
WEU	Western European Union. Den Vest-Europæiske Union, der er under afvikling: Dette indebærer bl.a., at en del af WEU-elementerne overføres til EU. WEU's forpligtelse om kollektivt forsvar vil dog fortsat "hvile" i WEU, og WEU's Parlamentariske Forsamling fortsætter indtil videre sit virke.

